

Nr 229.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare m. m.; given Stockholms slott den 10 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels godkänna härvid fogade förslag till

1) reglemente angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare) samt

2) reglemente angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (1942 års familjepensionsreglemente för arbetare),

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

**reglemente angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst
(1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare).**

1 avd. Allmänna bestämmelser.

1 §.

1 mom. Detta reglemente skall, med de undantag som angivas i 2 §, äga tillämpning å den som i statens tjänst innehar sådan arbetaranställning, vilken utgör hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla.

Såsom förutsättning för reglementets tillämpning skall dock, där ej annat föranledes av vad i sista stycket av detta moment eller i 2 mom. sägs, tillika gälla,

a) att anställningen tillhör ett arbetsområde, inom vilket föreligger ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft;

b) att för anställningen gäller en arbetstid av normal omfattning;

c) att arbetaren uppnått en levnadsålder av minst 21 och högst 60 år; samt

d) att arbetaren antingen 21 månader i följd eller minst 7 månader under vart och ett av tre på varandra följande kalenderår eller ock tillhoppa 30 månader under högst fem på varandra följande kalenderår innehaft sådan arbetaranställning i statens tjänst, för vilken gäller en arbetstid av normal omfattning.

I fråga om den, som vid statens övertagande helt eller delvis av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag eller i samband med dylik verksamhets eller företags nedläggande övergått till anställning i statens tjänst och vilken icke är undantagen från reglementets tillämpning, skall vid tillämpning av stadgandet under d) här ovan med anställning i statens tjänst likställas anställning hos den föregående arbetsgivaren.

Vad i andra stycket under c) och d) stadgas skall icke gälla i fråga om den som tidigare vunnit anställning förenad med tjänstepensionsrätt enligt detta reglemente eller andra tjänstepensionsbestämmelser, om vilka i 4 mom. första stycket förmäles. Där detta reglemente underkastad arbetare övergår till annan statlig arbetaranställning än under andra stycket a) avses eller arbetstiden i den av honom innehavda anställningen inskränkes, skola ej heller stadgandena i andra stycket a) respektive b) äga tillämpning.

2 mom. Kungl. Maj:t äger besluta, att reglementet, utan hinder av stad-

gandet i 1 mom. andra stycket a), skall, i den omfattning och under de villkor Kungl. Maj:t bestämmer, äga tillämpning å arbetare i anställning tillhörande arbetsområde, inom vilket ett fortlöpande behov av arbetskraft ej föreligger, såframt behovet av arbetskraft inom området skäligen kan antagas fortvara under en längre följd av år.

3 mom. Där reglementet underkastad arbetare i anställning tillhörande arbetsområde, inom vilket föreligger behov av arbetskraft endast för viss del av året, (säsongarbetare) vid arbetssäsongens slut utan egen därom uttryckt önskan och utan något sitt förvållande entledigas eller, utan att entledigande sker, upphör att utföra arbete vid vederbörande verk, skall arbetaren vara underkastad reglementet intill dess nio månader förflutit från säsongens slut, såframt han ej dessförinnan vunnit annan anställning förenad med tjänstepensionsrätt.

Beträffande säsongarbetare skall dock tid, varunder säsong ej pågår och arbetaren ej utför arbete vid verket, vid reglementets tillämpning ej betraktas såsom tid varunder anställning innehaves.

4 mom. Vad i detta reglemente sägs om tjänstepensionsbestämmelser skall, där ej annat framgår, avse dels tjänstepensionsbestämmelser, antagna av Kungl. Maj:t och riksdagen, dels ock tjänstepensionsbestämmelser för riksdagens verk, vilka antagits av riksdagen eller med stöd av dess bemyndigande utfärdats av delegerade för riksdagens verk. Såsom tjänstepensionsbestämmelser av förstnämnda slag anses icke bestämmelser om pensionering av försvarsväsendets reserver av befäl och civilmilitär personal.

Med tjänstepensionsrätt, varom i reglementet förmäles, förstås pensionsrätt enligt i nästföregående stycke avsedda bestämmelser.

2 §.

1 mom. Från reglementets tillämpning är undantagen innehavare av anställning, med vilken är förenad tjänstepensionsrätt enligt andra tjänstepensionsbestämmelser än de i reglementet innefattade.

2 mom. Där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, är ock från reglementets tillämpning undantagen arbetare, vilken vid statens övertagande helt eller delvis av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag eller i samband med dylik verksamhets eller företags nedläggande övergått till anställning, som avses i reglementet.

3 mom. Från reglementets tillämpning må genom beslut av Kungl. Maj:t undantagas till visst förvaltningsområde hörande arbetarpersonal i dess helhet eller till viss del, så ock arbetarpersonal, för vilken löneinkomsten, beräknad enligt av Kungl. Maj:t bestämda grunder, understiger av Kungl. Maj:t fastställt belopp.

3 §.

Arbetare, å vilken detta reglemente äger tillämpning, har att vidkännas *tjänstepensionsavdrag* samt är efter anställningens upphörande berättigad att åtnjuta *tjänstepension* eller *tjänstelivränta*, allt enligt de föreskrifter och

under de villkor, som innehållas i reglementet jämte de närmare bestämmelser, som för tillämpningen av detsamma utfärdas av Kungl. Maj:t.

4 §.

1 mom. För reglementets tillämpning skall arbetare hänföras till endera av följande pensionsgrupper, nämligen

pensionsgrupp 1, omfattande arbetare i anställning, för vilken ej kräves särskild yrkesutbildning, samt

pensionsgrupp 2, omfattande arbetare i anställning, för vilken kräves särskild yrkesutbildning.

Där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, ankommer det på vederbörande verks styrelse att besluta beträffande den pensionsgrupp, vartill arbetare i viss anställning skall hänföras.

Beträffande arbetare, som efter övergång till anställning, varå reglementet eljest ej är tillämpligt, skall på grund av stadgandena i 1 § 1 mom. fjärde stycket vara underkastad reglementet, har vederbörande verks styrelse att i varje särskilt fall meddela beslut angående arbetarens hänförande till pensionsgrupp.

2 mom. Arbetare må ej vinna uppflyttning till högre pensionsgrupp, då mindre än tre år återstår till tiden för pensionsålderns inträde.

Där arbetare, som tillhör den högre pensionsgruppen, utan egen därom uttryckt önskan och utan något sitt förvållande förflyttats till anställning tillhörande den lägre pensionsgruppen, skall han likväl kvarstå i förstnämnda pensionsgrupp.

5 §.

1 mom. Prövning av fråga om rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension eller tjänstelivränta enligt detta reglemente samt fastställande till beloppet av dylik förmån sker beträffande arbetare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller domänverket av vederbörande verks styrelse och beträffande annan arbetare av statens pensionsanstalt.

2 mom. Då pension eller livränta fastställs, skall skriftligt bevis därom tillställas den till förmånen berättigade.

2 avd. Om tjänstepensionsavdrag.

6 §.

Från och med den kalendervecka, då arbetare blir underkastad reglementets bestämmelser, till och med den kalendervecka, varunder reglementet upphör att vara tillämpligt å honom, skall arbetaren tillkommande avlöning minskas med *tjänstepensionsavdrag*. Sådant avdrag beräknas för varje kalendervecka, för vilken arbetaren är berättigad åtnjuta någon avlöning, och skall enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av vederbörande myndighet, uttagas vid ordinarie avlöningstillfälle minst en gång i månaden.

7 §.

1 mom. Såsom tjänstepensionsavdrag skall tillämpas det belopp, som enligt 2 mom. gäller för den pensionsgrupp, vartill arbetaren varit hänförd under tid, för vilken pensionsavdraget verkställs.

2 mom. Tjänstepensionsavdragen för kalendervecka utgöra de belopp, som här nedan för de särskilda pensionsgrupperna angivas:

Pensionsgrupp	Tjänstepensionsavdrag kronor	
	man	kvinnor
1	1·30	0·90
2	1·40	1·—

3 avd. Om tjänstepension.

Gemensamma bestämmelser.

8 §.

1 mom. Rätt att efter anställningens upphörande komma i åtnjutande av tjänstepension tillkommer, där ej annat följer av bestämmelsen i 2 mom. första stycket, arbetare som är underkastad reglementet, därest han

a) uppnått den levnadsålder, vid vilken pensionsåldern inträder, och sådant fall som under b) eller c) sägs icke föreligger (*ålderspension*);

b) till följd av olycksfall i arbetet befinnes för framtiden oförmögen att på tillfredsställande sätt utföra honom åliggande arbete och prövas icke lämpligen kunna överflyttas till annat arbete vid vederbörande verk (*invalidpension*); eller

c) till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte i andra fall än under b) sägs eller till följd av nedsatt arbetsförmåga befinnes för framtiden oförmögen att på tillfredsställande sätt utföra honom åliggande arbete och prövas icke lämpligen kunna överflyttas till annat arbete vid vederbörande verk, dock under förutsättning att arbetaren vid anställningens upphörande antingen under sammanlagt minst fem år varit underkastad detta reglemente eller andra tjänstepensionsbestämmelser eller ock under sammanlagt minst tio år i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla (*sjukpension*).

I fråga om den som vid statens övertagande helt eller delvis av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag eller i samband med dylik verksamhets eller företags nedläggande övergått till anställning i statens tjänst skall vid tillämpning av stadgandet under c) här ovan med anställning i statens tjänst likställas anställning hos den föregående arbetsgivaren.

2 mom. Har arbetare genom beslut, som vunnit laga kraft, blivit till följd av fel eller försummelse skild från anställning i statens tjänst eller från annan anställning, som är förenad med tjänstepensionsrätt, må han ej komma i åtnjutande av pension.

Där beträffande arbetare beslut, som i nästföregående stycke avses, meddelats men ej vunnit laga kraft, må frågan om hans rätt att komma i åtnjutande av pension icke upptagas till prövning, så länge sådant förhållande föreligger.

9 §.

Pensionsåldern inträder vid utgången av den kalendermånad, under vilken arbetaren uppnått en levnadsålder av 60 år.

10 §.

Med *olycksfall i arbetet* förstås vid tillämpning av detta reglemente sådant vid utförande av arbete eller uppdrag i statens tjänst eller vid utövande av befattning, vilken är förenad med tjänstepensionsrätt, inträffat olycksfall, som enligt allmän lag är att hänföra till olycksfall i arbete.

Vad i reglementet stadgas om olycksfall i arbetet skall äga tillämpning jämväl där arbetare på grund av arbete, uppdrag eller befattning, som i nästföregående stycke avses, blivit utsatt för *våld* eller annan *misshandel* eller i arbetet, uppdraget eller befattningen ådragit sig sådan *yrkessjukdom*, varom förmäles i gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

11 §.

1 mom. Tjänstepension utgöres av *grundbelopp* samt, i förekommande fall, *rörligt tillägg*.

2 mom. Tjänstepension utgår från och med dagen näst efter den, då i reglementet stadgade förutsättningar för rätt till pension föreligga, dock tidigast från och med dagen näst efter den då anställningen upphört, till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionstagarens frånfälle.

3 mom. Pensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete, må för den tiden uppbära allenast en tredjedel av den pension, som eljest skolat till honom utgå.

Har pensionstagaren anhörig, vilken för sitt uppehålle är beroende av honom, må den myndighet, som fastställt pensionen, kunna medgiva sådan anhörig rätt att uppbära det förverkade pensionsbeloppet eller del därav.

4 mom. Utbetalning av tjänstepension sker månadsvis i efterskott enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, vederbörande myndighet likväl obetaget att efter pensionstagarens frånfälle förskottsvis utbela återstående pensionsbelopp.

Tjänstepensionens grundbelopp.**12 §.**

1 mom. Storleken för år räknat av tjänstepensionens grundbelopp bestämmes dels av det tjänstepensionsunderlag, som enligt föreskrifterna i 13 § skall för arbetaren tillämpas, dels ock av den tid arbetaren enligt 14 § äger tillgodoräkna såsom tjänstår, allt enligt de bestämmelser, som meddelas i 15—17 §§.

2 mom. Beräknat grundbelopp, som icke utgöres av helt med 12 eller, i fråga om grundbelopp understigande 1,680 kronor, med 6 jämnt delbart krontal, jämkas till närmast högre sålunda delbara tal.

13 §.

1 mom. Såsom *tjänstepensionsunderlag* skall tillämpas det belopp, som enligt 2 mom. gäller för den pensionsgrupp, vartill arbetaren vid anställningens upphörande är hänförd.

2 mom. Tjänstepensionsunderlagen utgöra de belopp, som här nedan för de särskilda pensionsgrupperna angivas:

Pensionsgrupp	Tjänstepensionsunderlag kronor	
	man	kvinna
1	2 076	1 500
2	2 280	1 680

14 §.

1 mom. Såsom *tjänstår* må tillgodoräknas tid före pensionsålderns inträde, för vilken arbetare vidkänts tjänstepensionsavdrag enligt detta reglemente.

2 mom. Såsom *tjänstår* må jämväl tillgodoräknas dels tid, under vilken arbetaren varit underkastad andra tjänstepensionsbestämmelser än de i detta reglemente innefattade, i den omfattning sådan tid enligt berörda bestämmelser med därtill hörande övergångsstadganden fått tillgodoräknas, dels ock tid i övrigt, vilken arbetaren ägt räkna såsom tjänstår enligt de andra tjänstepensionsbestämmelser med övergångsstadganden, vilka han sålunda varit senast underkastad, allt dock endast i den mån sådan tid ej tillgodoräknats enligt föreskrifterna i 1 mom.

3 mom. I fråga om beräkning såsom tjänstår av annan tid än som avses i 1 och 2 mom. och varunder arbetaren ej innehaft med tjänstepensionsrätt förenad anställning skall gälla,

a) att såsom tjänstår må tillgodoräknas två tredjedelar av tid, under vilken arbetare efter uppnådd ålder av 18 år men före pensionsålderns inträde i statens tjänst innehaft sådan anställning, vilken utgjort hans huvudsak-

liga sysselsättning och förvärvskälla, dock att på prövning av den myndighet, som har att fastställa pensionen, skall bero huruvida och i vad mån reduktion bör vidtagas vid tillgodoräkning av anställningstid, varunder för arbetaren ej gällt en arbetstid av normal omfattning; samt

b) att på prövning i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver beror, om och i vad mån såsom tjänstår må tillgodoräknas tid varunder den, som övergått till anställning i statens tjänst vid statens övertagande helt eller delvis av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag eller i samband med dylik verksamhets eller företags nedläggande, innehaft anställning hos den föregående arbetsgivaren.

4 mom. Därest vid beräkning av tjänstår den uppkomna slutsumman utvisar del av dag, skall avrundning ske till närmast högre hela dagantal.

15 §.

Grundbeloppet av *ålderspension* bestämmes enligt följande grunder. Kan arbetaren räkna minst 30 tjänstår, utgår *hel* pension, vars grundbelopp är lika med tjänstepensionsunderlaget. Är tjänstårens antal mindre, utgår *avkortad* pension, vars grundbelopp motsvarar tjänstepensionsunderlaget minskat med $\frac{1}{120}$ för varje full fjärdedel av år, varmed antalet tjänstår understiger 30.

16 §.

Grundbeloppet av *invalidpension* motsvarar det för arbetaren gällande tjänstepensionsunderlaget. Beträffande arbetare, vars anställning upphör efter pensionsålderns inträde, skall likväl grundbeloppet bestämmas enligt de i 15 § angivna grunderna.

17 §.

Grundbeloppet av *sjukpension* bestämmes enligt de i 15 § angivna grunderna. Grundbeloppet skall dock utgöra lägst 75 procent av tjänstepensionsunderlaget, i den mån beloppet icke härigenom överstiger grundbeloppet av den ålderspension, som skulle hava tillkommit arbetaren, därest han med oförändrat pensionsunderlag kvarstått i sin anställning till pensionsålderns inträde. I fråga om säsongarbetare skall därvid anställningen beräknas hava för tiden intill pensionsålderns inträde haft samma omfattning, som varit i medeltal för arbetaren gällande under de fem senast förflutna kalenderår, under vilka anställning innehafts.

Rörligt tillägg.

18 §.

1 mom. Å tjänstepensionens grundbelopp eller, där mer än en pension enligt reglementet åtnjutes, å de sammanlagda grundbeloppen utgår rörligt tillägg under samma förutsättningar och enligt samma grunder, som enligt

vederbörliga avlöningsreglementen gälla angående dylikt tillägg å lön till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän vid den civila och militära statsförvaltningen.

2 mom. Rörligt tillägg beräknas å grundbeloppet för månad, dock ej å däri ingående öretal, som överskjuter fullt krontal.

3 mom. Till hjälp vid uträkning av rörligt tillägg utfärdar Kungl. Maj:t de tabeller och anvisningar, som må finnas erforderliga.

4 avd. Om tjänstelivränta.

19 §.

1 mom. Den som, efter att hava blivit underkastad detta reglemente, avgått från anställning, som i reglementet avses, utan rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension enligt reglementet, är berättigad att på därom gjord ansökning erhålla tjänstelivränta,

- a) när han uppnått en levnadsålder av 65 år (*uppskjuten livränta*); eller
- b) därest han före uppnåendet av 65 års ålder blivit varaktigt oförmögen till arbete och på grund därav erhållit folkpension enligt gällande lag om folkpensionering (*förtidslivränta*).

Såsom förutsättning för rätt till tjänstelivränta skall likväl gälla,

- a) att arbetaren före anställningens upphörande antingen under sammanlagt minst tre år varit underkastad detta reglemente eller andra tjänstepensionsbestämmelser eller ock under sammanlagt minst sex år i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla; samt

- b) att arbetaren icke efter avgången men före den i första stycket a) eller b) avsedda tidpunkten innehaft annan anställning, förenad med tjänstepensionsrätt enligt detta reglemente eller andra tjänstepensionsbestämmelser.

2 mom. Tjänstelivränta utgår

- a) uppskjuten livränta från och med månaden näst efter den, under vilken vederbörande uppnått 65 års ålder, dock att sådan livränta ej må utgå för längre tid tillbaka än sex månader före den månad, under vilken ansökning därom gjorts; samt

- b) förtidslivränta från och med den månad, med vars ingång folkpensionen börjat löpa, dock tidigast från och med den månad, då ansökningen om tjänstelivränta gjorts.

Livräntan utgår till och med den månad, varunder livräntetagaren avlider.

3 mom. Utbetalning av tjänstelivränta sker i efterskott enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t.

20 §.

1 mom. Beloppet för år räknat av tjänstelivränta bestämmes, där icke annat föranledes av vad nedan i 2 mom. stadgas, i förhållande till dels det för arbetaren vid avgången gällande tjänstepensionsunderlaget, dels antalet vid av-

gången uppnådda tjänstår, dels ock nämnda antal tjänstår utökat med tid, som vid anställningens upphörande må hava återstått till utgången av den månad varunder arbetaren uppnår 65 års ålder, allt på sätt närmare stadgas i 21 §.

Härvid iakttages, att tid, för vilken bidragsplikt för tjänstepensionering ej förelegat, vid tjänstårsberäkning i intet fall må tagas i betraktande till större del än två tredjedelar.

2 mom. Vad i 11 § 3 mom. stadgas om tjänstepension skall äga motsvarande tillämpning i fråga om tjänstelivränta.

3 mom. Tjänstelivräntas årsbelopp jämkas, där så erfordras, till närmast högre öretal, som är jämnt delbart med 120.

21 §.

1 mom. Uppskjuten livränta bestämmes, med iakttagande i förekommande fall av vad nedan i 3 mom. stadgas, till ett belopp motsvarande så stor del av tjänstepensionsunderlaget, som antalet vid avgången uppnådda fulla eller påbörjade fjärdedels tjänstår utgör av det på sätt i 20 § 1 mom. sägs utökade antalet fulla eller påbörjade fjärdedels tjänstår, dock av minst 120. Om antalet vid avgången uppnådda fulla eller påbörjade fjärdedels tjänstår är mindre än 120, skall likväl iakttagas, att det på nyssnämnda sätt beräknade beloppet skall minskas med $\frac{1}{10}$ procent för varje felande fjärdedels år.

2 mom. Förtidslivränta bestämmes enligt grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t, till sådant belopp att livräntans värde vid den tidpunkt, från och med vilken densamma utgår, motsvarar värdet vid nämnda tidpunkt av den uppskjutna livräntan. Förtidslivräntans årsbelopp skall likväl lägst motsvara 10 procent av den uppskjutna livräntans årsbelopp.

3 mom. Tjänstelivränta till den som blivit, på sätt i 8 § 2 mom. första stycket sägs, till följd av fel eller försummelse skild från sin anställning, utgör en tredjedel av det belopp, varmed livräntan i annat fall skolat utgå, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att tillerkänna vederbörande större del, dock ej mera än två tredjedelar.

5 avd. Om sammanträffande av förmåner.

22 §.

Om den som kommer i åtnjutande av tjänstepension för i detta reglemente avsedd anställning vid nämnda anställnings upphörande åtnjuter eller därvid eller sedermera erhåller annan tjänstepension, antingen enligt detta reglemente eller enligt andra tjänstepensionsbestämmelser, beror på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån de till förstnämnda pension hörande förmånerna av sådan anledning skola minskas med de till den sistnämnda pensionen hörande förmånerna. Utgå båda tjänstepensionerna enligt detta reglemente, må allenast en av dem minskas.

Vad i nästföregående stycke stadgas rörande sammanträffande av tjänstepensioner skall äga motsvarande tillämpning med avseende å sammanträffande av tjänstepension och tjänstelivränta eller av flera tjänstelivräntor.

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1942, från och med vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot reglementets bestämmelser upphör att gälla, såvitt angår den å vilken reglementet erhåller tillämpning.

Övergångsbestämmelser.

1. Utan hinder av stadgandet i 2 § 2 mom. skall i nämnda stadgande avsedd arbetare, för vilken 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare varit gällande, vara underkastad bestämmelserna i detta reglemente.

2. Bestämmelserna i 6 och 7 §§ om tjänstepensionsavdrag skola träda i tillämpning först den 5 juli 1942. För arbetare, som för tiden den 1—4 juli 1942 är berättigad åtnjuta någon avlöning, skall för nämnda tid uttagas tjänstepensionsavdrag med följande belopp:

Pensionsgrupp	Tjänstepensionsavdrag kronor	
	man	kvinnor
1	0·75	0·55
2	0·80	0·60

3. Är den som åtnjuter tjänstepension eller tjänstelivränta enligt reglementet tillika berättigad till särskild förmån av följande slag, nämligen pension från pensionsförsäkringsfonden på grund av inbetalning till pensionsstyrelsen jämlikt stadgande i tidigare gällande författning rörande pensionering av i statens tjänst anställd personal eller därmed jämförlig uppskjuten pension från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt eller pensionskassa, skall grundbeloppet av tjänstepensionen respektive tjänstelivräntans belopp minskas med beloppet av nämnda förmån. Vid bestämmande av det oreducerade grundbeloppet respektive livräntebeloppet skall i sådant fall, ändå att annat följer av eljest tillämpliga bestämmelser, såsom tjänstår tillgodoräknas all den tid, som lagts till grund för beräkning av sagda förmån.

Därest pensionsåldern för den i nästföregående stycke omförmälda förmånen icke sammanfaller med den tidpunkt, från vilken tjänstepensionen eller tjänstelivräntan enligt detta reglemente börjar utgå, eller ock är valfri, skall i nästföregående stycke omförmäld minskning ske med det belopp, som

enligt de för beräkningen av förmånen gällande grunderna skolat utgå från och med angivna tidpunkt.

4. Beträffande arbetare, å vilken 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare varit tillämpligt och som vid nämnda reglementes ikraftträdande den 1 januari 1935 ej var delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, må, om arbetaren avgår med tjänstepension den 1 januari 1945 eller senare, de jämlikt 14 § beräknade tjänståren i förekommande fall utökas i sådan omfattning, att tjänstårens antal icke understiger det, som kunnat tillgodoräknas, därest arbetaren avgått med pension omedelbart före den 1 januari 1945 och tillämpning skett av stadgandet i 3 punkten av de till 1934 års reglemente hörande övergångsstadgandena.

F ö r s l a g

till

reglemente angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (1942 års familjepensionsreglemente för arbetare).

1 avd. Allmänna bestämmelser.

1 §.

1 mom. Detta reglemente äger tillämpning beträffande:

a) arbetare, som är underkastad 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare;

b) den som åtnjuter pension enligt nyssnämnda tjänstepensionsreglemente; samt

c) den som, efter att på grund av stadgandet under a) här ovan hava blivit underkastad detta reglemente, avgått från arbetaranställning, som i 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare avses, utan rätt att komma i åtnjutande av pension varom under b) förmäles och som icke längre är underkastad nämnda tjänstepensionsreglemente, under förutsättning att arbetaren före anställningens upphörande antingen under sammanlagt minst tre år varit underkastad berörda tjänstepensionsreglemente eller andra tjänstepensionsbestämmelser, om vilka i 3 mom. andra stycket här nedan förmäles, eller ock under sammanlagt minst sex år i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla.

Bestämmelsen under c) här ovan avser icke den som efter avgången innehaft annan anställning, förenad med pensionsrätt enligt tjänstepensionsbestämmelser som nyss sagts.

2 mom. Därest sådan arbetare i årsanställning, som utan egen därom uttryckt önskan och utan något sitt förvållande entledigats från sin anställning utan rätt till tjänstepension, avlider inom nio månader från anställningens upphörande, skall, såframt han ej efter entledigandet ånyo vunnit anställning förenad med tjänstepensionsrätt, vid reglementets tillämpning så anses, som om han vid dödsfallet alltjämt varit underkastad 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare.

Beträffande arbetare tillhörande arbetsområde, inom vilket föreligger behov av arbetskraft endast för viss del av året, (säsongarbetare) skall tid efter arbetssäsongens slut, varunder arbetaren är underkastad nyssnämnda tjänstepensionsreglemente, vid detta reglementes tillämpning icke betraktas såsom tid, varunder anställning innehaves.

3 mom. Vad i detta reglemente sägs om arbetare skall, där ej annat framgår, i tillämpliga delar gälla med avseende å sådan förutvarande arbetare, som i 1 mom. b) eller c) avses.

Vad i reglementet sägs om tjänste- eller familjepensionsbestämmelser skall, där ej annat framgår, avse dels tjänste- eller familjepensionsbestämmelser, antagna av Kungl. Maj:t och riksdagen, dels ock tjänste- eller familjepensionsbestämmelser för riksdagens verk, vilka antagits av riksdagen eller med stöd av dess bemyndigande utfärdats av delegerade för riksdagens verk.

Med tjänste- eller familjepensionsrätt, varom i reglementet förmäles, förstås pensionsrätt enligt i nästföregående stycke avsedda tjänste- eller familjepensionsbestämmelser.

2 §.

1 mom. I 1 § 1 mom. a) omförmäld arbetare har att vidkännas *familjepensionsavdrag* enligt bestämmelserna i detta reglemente.

Efterlevande, som här nedan i 2 mom. sägs, till den, å vilken reglementet äger tillämpning, äro berättigade att åtnjuta *familjepension* eller *familjelivränta* enligt de föreskrifter och under de villkor, som innehållas i reglementet.

Efterlevande till den, som vid frånfället ägde familjepensionsrätt enligt 1 § för mer än en anställning, må dock åtnjuta allenast *en* familjepension eller *en* familjelivränta.

Närmare bestämmelser angående reglementets tillämpning meddelas av Kungl. Maj:t.

2 mom. Familjepension eller familjelivränta tillkommer följande efterlevande, nämligen

änka, som ej ingått nytt äktenskap,

frånskild hustru, i fall som i 3 mom. sägs, samt

arvsberättigat barn, vilket ej uppnått 19 års ålder.

Såsom förutsättning härför skall dock gälla, i fråga om änka eller frånskild hustru, att äktenskapet icke ingåtts efter det arbetaren uppnått en levnadsålder av 60 år, och i fråga om adoptivbarn, att adoptionen ej ägt rum efter det arbetaren fyllt 50 år.

3 mom. Då arbetare i dom å äktenskapsskillnad förpliktas att till sin hustru utgiva underhållsbidrag eller i skillnadsmålet visats föreligga avtal om sådant underhållsbidrag, äger domstolen, om makarna levt tillsammans under minst fem år och hustrun vid sammanlevnadens hävande uppnått en ålder av minst 30 år samt det i övrigt med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt, förordna, att hustrun skall vara berättigad till familjepension eller familjelivränta, som avses i detta reglemente.

Sålunda meddelat förordnande upphör att gälla, om skyldighet att utgiva underhållsbidrag, vilket bestämts att utgå på särskilda tider, upphört eller den bidragsberättigade trätt i nytt gifte.

Äger förordnande som nyss sagts giltighet, må sådant förordnande ej med laga verkan meddelas till förmån för arbetarens hustru i senare äktenskap.

3 §.

1 mom. Prövning av fråga om rätt att komma i åtnjutande av familjepension eller familjelivränta enligt detta reglemente samt fastställande till beloppet av dylik förmån sker, på därom gjord ansökning, beträffande efterlevande till arbetare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller domänverket av vederbörande verks styrelse och beträffande efterlevande till annan arbetare av statens pensionsanstalt.

Sökande åligger att styrka sådana för myndigheten icke kända omständigheter, som böra tagas i betraktande vid prövningen av pensionsfrågan.

2 mom. Då pension eller livränta fastställs, skall skriftligt bevis därom tillställas de till förmånen berättigade.

2 avd. Om familjepensionsavdrag.

4 §.

Från och med den kalendervecka, då arbetare blir underkastad bestämmelserna i 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, till och med den kalendervecka, varunder nämnda reglemente upphör att vara tillämpligt å honom, skall arbetaren tillkommande avlöning minskas med *familjepensionsavdrag*. Sådant avdrag beräknas för varje kalendervecka, för vilken arbetaren är berättigad åtnjuta någon avlöning, och skall enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av vederbörande myndighet, uttagas vid ordinarie avlöningstillfälle minst en gång i månaden.

5 §.

1 mom. Såsom familjepensionsavdrag skall tillämpas det belopp, som enligt 2 mom. gäller för den pensionsgrupp, vartill arbetaren under tid, för vilken pensionsavdraget verkställs, varit hänförd enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare.

2 mom. Familjepensionsavdragen för kalendervecka utgöra de belopp, som här nedan för de särskilda pensionsgrupperna angivas:

Pensionsgrupp	Familjepensionsavdrag kronor	
	man	kvinnor
1	1.60	0.25
2	1.80	0.25

3 avd. Om familjepension.

Gemensamma bestämmelser.

6 §.

1 mom. Familjepension enligt detta reglemente tillkommer efterlevande till arbetare, som vid sin död var underkastad 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare eller åtnjöt tjänstepension enligt nämnda reglemente.

2 mom. Angående fördelning av familjepension mellan två eller flera familjepensionsberättigade stadgas i 8 § 3 mom. och 12 § 4 mom.

7 §.

1 mom. Familjepension utgöres av *grundbelopp* samt, i förekommande fall, *rörligt tillägg*.

2 mom. Familjepension utgår till därtill berättigad från och med dagen näst efter den, då arbetare avlidit, eller, i fråga om pension till barn som födes efter faderns död, från och med den dag, under vilken barnet fötts, till och med utgången av månaden näst efter den, under vilken pensionstagaren avlider, eller, där pensionsrätten upphör av annan anledning, till och med utgången av den månad, under vilken rätten upphört.

3 mom. Pensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete, må för den tiden uppbära allenast en tredjedel av den pension, som eljest skolat till honom utgå.

Har pensionstagaren anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av honom, må den myndighet, som fastställt pensionen, kunna medgiva sådan anhörig rätt att uppbära det förverkade pensionsbeloppet eller del därav.

4 mom. Utbetalning av familjepension sker i efterskott enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, vederbörande myndighet likväl obetaget att efter pensionstagarens frånfälle förskottsvis utbetala återstående pensionsbelopp.

Familjepensionens grundbelopp.

8 §.

1 mom. Storleken för år räknat av familjepensionens grundbelopp bestämmes enligt grunder, som angivas i 2 mom. här nedan, i förhållande till ett vid arbetarens död för honom gällande familjepensionstal, varom stadgas i 9 §.

2 mom. Vid familjepensionens fastställande beräknas grundbeloppet sålunda, att det motsvarar,

a) då endast en familjepensionsberättigad finnes eller då de pensionsberättigade utgöras av änka och fränskild hustru: familjepensionstalet;

b) då de pensionsberättigade utgöras av änka eller fränskild hustru samt barn eller av änka och fränskild hustru samt barn: familjepensionstalet ökat med 50 procent, om endast ett barn finnes, och eljest därutöver med 20 procent för varje ytterligare barn; samt

c) då de pensionsberättigade utgöras av två eller flera barn: familjepensionstalet ökat med 50 procent, om barnen äro två, och eljest därutöver med 20 procent för varje ytterligare barn.

Skjer efter familjepensionens fastställande ändring beträffande antalet familjepensionsberättigade, skall med tillämpning av de i nästföregående stycke angivna grunderna bestämmas nytt grundbelopp för familjepensionen att tillämpas från och med den i 7 § 2 mom. stadgade tidpunkt, då familjepensionsrätt inträtt eller upphört.

3 mom. Finnas två eller flera familjepensionsberättigade, skall det på varje tid belöpande grundbeloppet mellan dem fördelas sålunda,

att av grundbelopp, som är gemensamt för änka eller fränskild hustru samt barn eller för änka och fränskild hustru samt barn, änkan eller den fränskilda hustrun respektive änkan jämte den fränskilda hustrun äger åtnjuta så stor del, som motsvarar 80 procent av familjepensionstalet — dock att fränskild hustru, som äger pensionsrätt jämte den avlidnes barn i annat gifte, icke må åtnjuta större del än som motsvarar 40 procent av familjepensionstalet — samt barnet eller barnen återstoden,

samt att av grundbelopp eller del därav, som är gemensam för änka och fränskild hustru eller för två eller flera barn, änkan och den fränskilda hustrun respektive barnen äga taga lika del.

Har i följd därav, att fränskild hustru underlåtit att göra ansökning om pension, till annan familjepensionsberättigad utbetalts större belopp än han enligt här stadgade grunder bort erhålla, skall därvid bero.

9 §.

1 mom. Familjepensionstalet bestämmes, där ej annat föranledes av stadgandet i 2 mom. här nedan, dels av det familjepensionsunderlag, som enligt föreskrifterna i 10 § skall tillämpas, dels ock av antalet tjänstår, varom förmäles i 11 §, allt enligt följande grunder. Uppgår antalet tjänstår till minst 30, skall familjepensionstalet motsvara familjepensionsunderlaget. Är tjänstårens antal mindre, skall familjepensionstalet motsvara familjepensionsunderlaget minskat med $\frac{1}{120}$ för varje full fjärdedel av år, varmed antalet tjänstår understiger 30.

2 mom. Där på grund av bestämmelsen i 2 § 1 mom. tredje stycket endast en familjepension utgår, skall familjepensionstalet för denna motsvara det högsta av de för de särskilda anställningarna beräknade familjepensionstalen.

3 mom. Beräknat familjepensionstal, som icke utgör helt krontal, jämkas till närmast högre sådant tal.

10 §.

1 mom. Såsom familjepensionsunderlag skall tillämpas det belopp, som enligt 2 mom. gäller för den pensionsgrupp, vartill arbetaren vid dödsfallet eller avgången med rätt till pension, varom i 1 § 1 mom. b) förmäles, varit hänförd enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare.

2 mom. Familjepensionsunderlagen utgöra de belopp, som här nedan för de särskilda pensionsgrupperna angivas:

Pensionsgrupp	Familjepensionsunderlag kronor	
	man	kvinnor
1	924	792
2	996	792

11 §.

Såsom *tjänstår* räknas vid bestämmande av familjepension

a) tid, som må tillgodoräknas såsom tjänstår enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare; samt

b) tid, som från dödsfallet eller anställningens upphörande må hava återstått till pensionsålderns inträde.

I fråga om den, som vid dödsfallet eller anställningens upphörande var säsongsarbetare, må dock såsom tjänstår enligt b) medräknas allenast så stor del av varje år, som motsvarar den anställningstid, vilken varit i medeltal för arbetaren gällande under de fem senast förflutna kalenderår, under vilka anställning innehafts, eller, där anställningsåren äro färre, det mindre antal kalenderår, varunder anställning innehafts.

Rörligt tillägg.

12 §.

1 mom. Å familjepensionens grundbelopp utgår rörligt tillägg under samma förutsättningar och enligt samma grunder, som enligt vederbörliga avlöningsreglementen gälla angående dylikt tillägg å lön till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän vid den civila och militära statsförvaltningen.

2 mom. Rörligt tillägg beräknas å grundbeloppet för månad, dock ej å däri ingående öretal, som överskjuter fullt krontal.

3 mom. Till hjälp vid uträkning av rörligt tillägg utfärdar Kungl. Maj:t de tabeller och anvisningar, som må finnas erforderliga.

4 mom. Angående fördelning av rörligt tillägg mellan två eller flera familjepensionsberättigade skall vad i 8 § 3 mom. stadgas om fördelning av grundbelopp äga motsvarande tillämpning.

4 avd. Om familjelivränta.

13 §.

Familjelivränta enligt detta reglemente tillkommer efterlevande till förutvarande arbetare, varom förmäles i 1 § 1 mom. c).

14 §.

1 mom. Familjelivränta motsvarar familjepensionens grundbelopp, dock att vid beräkning av grundbeloppet familjepensionstalet skall fastställas på sätt här nedan i 2 mom. stadgas.

I övrigt skola bestämmelserna i 7 § 2—4 mom. och 8 § 3 mom. äga motsvarande tillämpning.

2 mom. Familjepensionstalet för livränta bestämmes, där ej annat föranledes av vad här nedan stadgas, till ett belopp, motsvarande så stor del av det för arbetaren senast gällande familjepensionsunderlaget, som antalet vid avgången uppnådda fulla eller påbörjade fjärdedels tjänstår av det slag, varom i 11 § första stycket a) förmäles, utgör av 120 eller — där vid avgången uppnådda tjänstår, utökade med tid som från anställningens upphörande må ha va återstått till pensionsålderns inträde, uppgå till mer än 120 fulla eller påbörjade fjärdedels tjänstår — av det större tal, som uppkommer genom berörda utökning.

Vid beräkning av tjänstår skall iakttagas att tid, för vilken bidragsplikt för familjepensionering ej förelegat, i intet fall må tagas i betraktande till större del än två tredjedelar.

I övrigt skola beträffande familjepensionstalets bestämmande föreskrifterna i 9 § 2 och 3 mom. äga motsvarande tillämpning.

5 avd. Om sammanträffande av förmåner.

15 §.

1 mom. Innehade avliden arbetare vid frånfället familjepensionsrätt enligt såväl detta reglemente som andra familjepensionsbestämmelser, beror på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån de förmåner, vilka tillhöra den enligt detta reglemente utgående familjepensionen eller familjelivräntan, av sådan anledning skola minskas med de till den andra familjepensionen eller familjelivräntan hörande förmåner.

2 mom. Innehar efterlevande till den, å vilken reglementet äger tillämpning, med tjänstepensionsrätt förenad anställning, eller åtnjuter han antingen tjänstepension eller tjänstelivränta eller ock familjepension eller familjelivränta enligt detta reglemente eller andra familjepensionsbestämmelser såsom anhörig till annan anställningshavare, skall pensions- eller livränteförmån, som utgår enligt detta reglemente, där ej Kungl. Maj:t i särskilt fall annorlunda förordnar, minskas med en fjärdedel, dock högst med beloppet av den förmån, som föranleder minskningen.

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1942, från och med vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot reglementets föreskrifter upphör att gälla, såvitt angår den å vilken reglementet erhåller tillämpning.

Övergångsbestämmelser.

1. Bestämmelserna i 4 och 5 §§ om familjepensionsavdrag skola träda i tillämpning först den 5 juli 1942. För arbetare, som för tiden den 1—4 juli 1942 är berättigad åtnjuta någon avlöning, skall för nämnda tid uttagas familjepensionsavdrag med följande belopp:

Pensionsgrupp	Familjepensionsavdrag kronor	
	man	kvinnor
1	0·90	0·15
2	1·05	0·15

2. För kvinnlig arbetare, vilken omedelbart före reglementets ikraftträdande var underkastad 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, skola, därest hon före viss av Kungl. Maj:t fastställd tidpunkt anmäler sin önskan därom, tillämpas följande familjepensionsavdrag för kalendervecka samt följande familjepensionsunderlag:

Pensionsgrupp	Familjepensionsavdrag kronor	Familjepensionsunderlag kronor
1	0·30	888
2	0·35	960

3. Där jämlikt det till 1936 års familjepensionsreglemente för arbetare fogade övergångsstadgandet såsom tjänstår för bestämmande av familjepension för efterlevande till arbetare, å vilken före reglementets ikraftträdande 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare vunnit tillämpning, fått tillgodoräknas anställningstid, som icke kunnat tillgodoräknas enligt 4 § 4 mom. samma reglemente, må sådan anställningstid jämväl vid tillämpning av detta reglemente — även i den mån detta ej följer av 11 § — tillgodoräknas såsom tjänstår för bestämmande av familjepension.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare m. m.

Föredraganden anför:

Inledning.

Tjänste- och familjepensionsrätten för arbetare i statens tjänst regleras för närvarande av två huvudförfattningar nämligen tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443), i vissa delar ändrat genom kungörelse den 17 juni 1938, nr 506, och familjepensionsreglementet för arbetare den 16 oktober 1936 (nr 543), vars övergångsbestämmelser ändrats genom kungörelse den 17 juni 1938, nr 507. Därutöver ha genom kungörelse den 7 december 1934, nr 585, utfärdats vissa summariska föreskrifter om pensionering av sådan arbetarpersonal i statens tjänst, vilken icke omfattas av nämnda tjänstepensionsreglemente.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 juni 1938 tillkallades samma dag särskilda sakkunniga för utredning angående revision av gällande lagstiftning om tjänste- och familjepension för statstjänstemän. De sakkunniga, som antogo benämningen 1938 års pensionssakkunniga, utgjordes av dåvarande expeditionschefen i finansdepartementet E. A. Westling, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören E. Andersson i Bollnäs och dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, möbelsnickaren C. R. Jansson i Falun.

Med skrivelse den 14 mars 1941 överlämnade de sakkunniga betänkande med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, vilket förslag efter remissbehandling och vidare överarbetning inom finansdepartementet genom proposition nr 339 förelades 1941 års riksdag under dess höstsession. Sedan propositionen i allt väsentligt bifallits av riksdagen (skr. nr

528) utfärdade Kungl. Maj:t den 30 december 1941 författningar i ämnet, vilka träda i kraft den 1 juli 1942.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 maj 1941 uppdrogs åt de sakkunniga att jämväl verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om revision av gällande bestämmelser om tjänste- och familjepension för arbetare i statens tjänst.

I de åt de sakkunniga för nämnda uppdrag lämnade direktiven anfördes:

Såsom allmänt direktiv för en sådan revision bör gälla, att en anpassning till de för tjänstemännen föreslagna nya reglementena bör eftersträvas, i den mån sådan anpassning med hänsyn till de för arbetarpersonal rådande särskilda anställningsförhållandena m. m. är möjlig. Anledning kan måhända även förefinnas att verkställa en förnyad prövning av frågan om den relation, som bör gälla mellan tjänstemän och arbetare i avseende å pensionsförmånen — och därmed även pensionsbidragets — storlek mot bakgrunden av den utveckling, som ägt rum beträffande lönenivån. I nära samband härmed står frågan om en lämplig fördelning av arbetarpersonalen på olika pensionsgrupper.

De sakkunniga ha den 26 februari 1942 avgivit betänkande med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst (SOU 1942: 8). Vid utarbetandet härav ha överläggningar ägt rum med följande representanter för statstjänarkartellen nämligen ledamoten av riksdagens andra kammare, riksgäldsfullmäktigen E. G. E. Eriksson, verkstadsarbetaren vid statens järnvägars verkstad i Örebro K. G. Pettersson, ombudsmannen i försvarsverkens civila personals förbund B. E. Helldén, kassören i telegraf- och telefonmannaförbundet K. Persson samt ombudsmannen i svenska postmannaförbundet G. V. Gabrielsson eller, såsom ställföreträdare för den sistnämnde, ombudsmannen i postmannaförbundet H. F. Söderman. Därjämte ha överläggningar beträffande föreliggande frågor, med undantag av spörsmålet om avvägning av pensionsförmånernas storlek, ägt rum med följande representanter för vissa ämbetsverk, nämligen byråchefen i telegrafstyrelsen S. G. Wold, byråchefen i järnvägsstyrelsen G. F. Ruist, byråchefen i vattenfallsstyrelsen A. T. Jacobson, direktören i statens pensionsanstalt, kommandörkaptenen S. Lindstedt, t. f. krigsrådet T. R. S. Östergren samt marindirektören E. G. L. Lindberg.

Efter remisser ha utlåtanden över de sakkunnigas betänkande avgivits av fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, försvarsväsendets verkstadsnämnd, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statskontoret, statens pensionsanstalt, mynt- och justeringsverket, skolöverstyrelsen, domänstyrelsen, lotsstyrelsen samt lantmäteristyrelsen, sistnämnda myndighet såvitt angår statens reproduktionsanstalt.

Förutom förslag till nya tjänste- och familjepensionsreglementen för den statsanställda arbetarpersonalen innehåller de sakkunnigas betänkande även förslag till vissa ändringar i grunderna för den summariska arbetarpensioneringen. I sina huvuddrag innebära de av de sakkunniga framlagda förslagen följande.

Beträffande tjänste- och familjepensionsreglementenas tillämplighetsområden föreslås vissa jämkningar, som torde medföra en viss utvidgning i förhållande till gällande bestämmelser. Pensionssystemet för arbetare i statens tjänst anpassas liksom hittills i möjligaste mån efter de principer, som kommit till uttryck i den för tjänstemännen gällande pensionslagstiftningen. De sakkunniga anse, att någon ytterligare differentiering av arbetarna i olika pensionsgrupper utöver nu gällande indelning i yrkesarbetare och icke-yrkesarbetare icke bör verkställas. Däremot föreslå de sakkunniga en förbättring av arbetarnas pensionsläge, i det att de manliga yrkes- respektive icke-yrkesarbetarna i fråga om tjänstepension föreslås skola jämsställas med tjänstemän i lönegraden Eo 7 respektive Eo 5, vilket innebär en uppflyttning med en lönegrad utöver nu gällande bestämmelser. De kvinnliga anställningshavarna föreslås jämsställda med tjänstemän i lönegraden Ek 7 respektive Ek 5, vilket innebär ett avskaffande av den nuvarande ordningen att tjänstepensionsunderlaget för kvinnliga arbetare utgör 75 procent av underlaget för motsvarande manliga arbetare. Familjepensionsunderlagen föreslås skola motsvara för manliga arbetare tjänstemannalönegraden Eo 7 respektive Eo 5 och för kvinnliga arbetare Eo 1. Tjänstårsberäkningen lämnas i stort sett oförändrad. Å pensionsförmånerna föreslås rörligt tillägg skola utgå efter samma grunder, som fastställts i de allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena. Pensionsavdragen ha uträknats per kalendervecka och överensstämma med de för tjänstemän i motsvarande lönegrader fastställda. Kvinnliga arbetare föreslås beträffande tjänstepensionsavdragen jämsställda med manliga arbetare, vilket innebär, att liksom skett i allmänna tjänstepensionsreglementet den förut gällande skyldigheten för kvinnlig personal att vidkännas avdrag efter lönegraden närmast över den, i förhållande till vilken pensionsunderlaget bestämts, nu föreslås avskaffad. Beträffande rätten till livränta föreslås vissa jämkningar av gällande föreskrifter för vinnande av överensstämmelse med de nya allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena.

I fråga om den summariska arbetarpensioneringen innebär de sakkunnigas förslag väsentligen vissa ändringar i pensionsskalan.

Erinringar mot de sakkunnigas förslag har icke framställts av de verks- eller arbetarrepresentanter, med vilka överläggningar ägt rum. Av remissmyndigheterna ha järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, mynt- och justeringsverket, skolöverstyrelsen, lotsstyrelsen och lantmäteristyrelsen lämnat förslagen helt utan erinran. Även av övriga utlåtanden framgår, att de sakkunnigas förslag ansetts väl ägnade att läggas till grund för nya bestämmelser på arbetarpensionsområdet.

Jag förordar, att förslag till ny arbetarpensionslagstiftning, grundat på de sakkunnigas förslag, nu förelägges riksdagen. I det följande kommer jag att till en början närmare redogöra för sakkunnigförslaget, såvitt det avser nya tjänste- och familjepensionsreglementen. Jag övergår därefter till frågan om ändrade grunder för den summariska arbetarpensioneringen för att fortsättningsvis behandla kostnadsberäkningarna samt, slutligen, en av de sakkunniga berörd fråga om kompensation för familjepensionsavdrag.

*Departements-
chefen.*

I. Tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst.

1. Tjänstepensionsreglementets tillämpningsområde.

Gällande tjänstepensionsreglemente äger tillämpning på sådana arbetare i statens tjänst, vilka fylla ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft och för vilka fastställts en arbetstid av normal omfattning. Därutöver erfordras en till 21 år bestämd minimi-ålder och vidare träder reglementet icke i tillämpning förrän efter en viss väntetid. Vissa undantag ha stadgats från reglementets tillämplighet, avseende bland annat arbetare, vilkas avlöningsförmåner icke uppgå till föreskrivna minimibelopp.

De sakkunniga.

Huvudgrunder. För det nya tjänstepensionsreglementets tillämplighet föreslå de sakkunniga, att såsom huvudregel stadgas, att vederbörande i statens tjänst innehar en sådan arbetsanställning som utgör huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla, och anföra till stöd härför:

Fordran på att anställningen skall utgöra arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla har i förslaget uppställts såsom generellt gällande, då det synts mindre egentligt att, såsom skett i det nu gällande reglementet, begränsa kravet härpå allenast till fall då arbetare övergått till anställning, å vilken reglementet ej eljest är tillämpligt. I fråga om de med pensionsreglementet närmast åsyftade fallen, där för den av arbetaren innehavda anställningen gäller en arbetstid av normal omfattning, torde visserligen kravet på att anställningen skall utgöra huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla icke i stort sett äga någon begränsande innebörd. I att anställningen skall utgöra arbetarens huvudsakliga förvärvskälla torde emellertid ligga en fordran på att densamma icke skall vara alltför kortvarig. Om exempelvis en säsongarbetare under tid, då arbetssäsong ej pågår, tillfälligtvis inkallas för snöskottning eller liknande under en eller två dagar, lär hans »anställning» knappast kunna anses uppfylla ifrågavarande förutsättning, även om inkomsten, räknad för dag, helt bereder honom uppehälle. Reglementet bör sålunda icke under sådan rent tillfällig sysselsättning vara tillämpligt å arbetare med de konsekvenser detta skulle få i fråga om verkställande av tjänstepensionsavdrag och tillgodoräkning av tjänstår. Med denna förutsättning avses likväl ingalunda att uppställa något mera rigoröst krav på stadigvarande anställning. Där en säsongarbetare mellan säsongerna inkallas under en vecka i följd — den period, för vilken tjänstepensionsavdrag varje gång verkställs — bör kravet anses uppfyllt.

De sakkunniga föreslå vidare, att nu gällande krav på att vederbörande arbetare skall fylla ett fortlöpande behov av arbetskraft utbytes mot ett stadgande av innebörd att anställningen skall tillhöra ett arbetsområde, inom vilket föreligger ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft. Till stöd härför anföres:

För sin tillämpning synes stadgandet i dess nuvarande avfattning förutsätta, att möjlighet finnes att inom en arbetarstam på ett visst område på förhand avgöra, vilka arbetare som i händelse av en mer eller mindre bestämt påräknelig driftsinskränkning komma att bibehållas i anställningen och vilka som däremot komma att entledigas. En dylik möjlighet torde emellertid knappast alltid finnas i praktiken, och de sakkunniga ha sig bekant, att, särskilt inom vissa grenar av försvarsväsendet under nuvarande extraordinära förhållanden visat sig föreligga sådana svårigheter att tillämpa ifrågavarande bestämmelse, att efter en viss tidpunkt nyanställda arbetare överhuvud taget icke ansetts kunna författningsenligt beredas inträde i pensioneringen. Då en dylik konsekvens uppenbarligen är otillfredsställande och heller knappast kan ha varit avsedd, ha de sakkunniga ansett avgörande skäl tala för en sådan ändring, att för framtiden hänsyn allenast tages till huruvida inom vederbörande arbetsområde överhuvud taget föreligger ett fortlöpande behov av arbetskraft. Vad i detta sammanhang är att anse såsom ett arbetsområde torde icke i det särskilda fallet bereda några större svårigheter att avgöra.

Såsom förutsättning för reglementets tillämplighet skall enligt sakkunnigförslaget — liksom för närvarande — gälla, att för anställningen gäller en arbetstid av normal omfattning.

Utöver redan gällande föreskrift om viss minimiålder för reglementets tillämplighet ha de sakkunniga föreslagit införande av jämväl en bestämmelse om maxiålder, vilken satts till 60 år.

I fråga om väntetiden föreslås i stort sett oförändrade bestämmelser. Anledning har dock icke synts de sakkunniga föreligga att upprätthålla det för närvarande gällande kravet att det arbete som skall ha fullgjorts under väntetiden hänför sig till arbetaranställning av fortlöpande natur. De sakkunniga ha vidare förordat införandet av en regel, som medger arbetare vilken vid statens övertagande helt eller delvis av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag eller i samband med dylik verksamhets eller företags nedläggande övergår till statens tjänst rätt att såsom väntetid tillgodoräkna den kommunala eller enskilda anställningen. Det har nämligen synts de sakkunniga väl strängt, att en sådan arbetare efter övergången på samma sätt som en nyanställd arbetare måste tjänstgöra under en lång väntetid innan pensionsreglementet blir tillämpligt på honom.

Modifikationer. Enligt sakkunnigförslaget skola vissa undantag från de eljest stadgade förutsättningarna gälla i fråga om den som tidigare vunnit anställning förenad med tjänstepensionsrätt. Beträffande dessa undantag torde få hänvisas till författningstexten.

På vissa arbetsområden, inom vilka vederbörande arbetare icke fylla ett fortlöpande behov av arbetskraft, saknar gällande arbetarpensionsreglemente tillämplighet, såvitt ej annat följer på grund av tidigare anställning. Härigenom ha till exempel byggnadsarbetare vid statens järnvägar eller vid statens vattenfallsverks byggnadsavdelning — till skillnad mot banarbetare vid statens järnvägar och underhålls-

arbetare vid statens vattenfallsverk — icke kommit i åtnjutande av reguljär tjänstepensionsrätt. De sakkunniga ha föreslagit meddelande av bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall förordna om tjänstepensionsreglementets tillämplighet även på dessa personalgrupper och till stöd härför anfört följande.

Vid bedömande, huruvida och i vad mån mera generellt någon eftergift bör beredas från det för arbetarpensionsreglementets giltighet uppställda kravet, att anställningen skall tillhöra ett arbetsområde med fortlöpande behov av arbetskraft, ha de sakkunniga utgått från att detta spörsmål i själva verket rymmer två skilda frågor. Där förhållandena inom vederbörande arbetsområde äro sådana, att arbetaranställning inom detsamma kan antagas normalt fortgå under den minsta tid som erfordras för beredande av pension enligt den summariska arbetarpensionskungörelsen — 15 anställningsår — är väl närmast fråga om det sätt, varpå gränsen bör dragas mellan å ena sidan reguljär, på bidragsplikt grundad pensionering och å andra sidan en pensionering enligt summariska grunder. Kan däremot anställning inom arbetsområdet knappast beräknas fortgå under så lång tid, avser spörsmålet i själva verket lämpligheten av att överhuvud taget med pensionsrätt förena en anställning, som på förhand kan antagas bli av dylik kortvarighet.

Enligt de sakkunnigas mening föreligga alltjämt avgörande skäl mot att utsträcka den statliga pensioneringen till sådana områden, inom vilka verksamheten redan på förhand kan antagas bli av kort varaktighet. Vad däremot angår tanken att utsträcka den reguljära pensioneringen till sådana arbetsområden, inom vilka visserligen ett fortlöpande behov av arbetskraft icke med säkerhet kan antagas föreligga men verksamheten å andra sidan kan beräknas komma att pågå under någon längre tid, ha de sakkunniga efter överbäggande av de olika skäl som kunna anföras till förmån för den ena eller andra lösningen kommit till uppfattningen, att den på bidragsplikt grundade pensioneringen icke lämpligen bör genom ovillkorliga författningsbestämmelser uteslutas för dylika verksamhetsområden. Inom vissa områden av statsverksamheten — t. ex. vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk — torde nära nog ständigt i viss omfattning pågå anläggningsarbeten, som var för sig äro av tillfällig beskaffenhet men som kunna kontinuerligt sysselsätta en viss mera fast stam av anläggningsarbetare, vilken vid de olika anläggningarna stundom förstärkes av lokalt rekryterad tillfällig arbetskraft. I fråga om en sådan mera fast arbetarstam för kontinuerligt fortgående tillfälliga arbeten torde goda skäl tala för att pensionsfrågan kan ordnas genom arbetarnas delaktighet i den med avgiftsplikt förbundna pensioneringen.

Även om de sakkunniga sålunda i princip finna sig kunna förorda att den reguljära arbetarpensioneringen under vissa förutsättningar utsträcker till arbetsområden, inom vilka fortlöpande behov av arbetskraft ej föreligger, måste det enligt de sakkunnigas mening erbjuda vissa vanskligheter att genom materiella författningsbestämmelser precisera dessa förutsättningar. Att anknyta reglementets tillämplighet till en vid viss tidpunkt beräknad varaktighet av verksamheten inom ett givet arbetsområde måste i allmänhet vara förenat med svårigheter, och i de flesta fall torde möjlighet ej finnas att förutse den tidpunkt, vid vilken verksamheten kommer att upphöra. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga utformat sitt förslag i ämnet sålunda, att Kungl. Maj:t äger besluta, att reglementet skall, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, äga tillämpning å arbetare i anställning tillhörande arbetsområde inom vilket ett fortlöpande behov av arbetskraft icke föreligger, såframt behovet av arbetskraft inom området skäligen kan antagas fort-

vara under en längre följd av år. Såsom framgår av det förut anförda, åsyftas härvid i första hand att bereda pensionsrätt åt sådana arbetare, vilka — ehuru verksamma i arbeten av icke fortlöpande beskaffenhet — kunna sägas utgöra en för dylika arbeten tämligen kontinuerligt sysselsatt fast arbetarstam.

För att lämna möjlighet öppen att för här berörda fall skärpa fordringarna i fråga om väntetidens längd eller på annat liknande sätt ha de sakkunniga utformat sitt förslag i ämnet sålunda, att jämväl de närmare villkoren för reglementets tillämplighet inom här avsedda arbetsområden skola fastställas av Kungl. Maj:t.

I fråga om säsongarbetare, vilkas rätt i pensionsavseende efter arbetssäsongens slut enligt de sakkunnigas mening borde närmare preciseras, ha de sakkunniga föreslagit en regel, som anknyter till praxis inom förevarande område. Regeln innebär, att säsongarbetare skall vara underkastad reglementet — d. v. s. äga pensionsrätt — intill dess nio månader förflutit från arbetssäsongens slut, såframt han ej dessförinnan vunnit annan anställning förenad med tjänstepensionsrätt. Rörande tolkningen av denna regel anföres:

Ehuru vissa svårigheter möta att närmare definiera begreppet »arbetssäsongens slut», torde i praktiken knappast föreligga någon tvekan i detta hänseende; hänsyn bör uppenbarligen tagas till tiden för arbetets slut för arbetslaget eller i förekommande fall för den individuella arbetaren och icke till den senaste tidpunkt, vid vilken arbete pågått inom förvaltningsområdet eller än mindre säsongbetonat statligt arbete överhuvud taget förekommit. Den föreslagna tidsfristen är, enligt vad som upplysts av de i överläggningar med de sakkunniga deltagande verksrepresentanterna, tillräckligt lång för att under normala förhållanden täcka uppehållet mellan två säsonger.

På grund av vissa olikheter i förfarings sättet vid entledigandet av säsongarbetare inom olika statliga arbetsområden ha de sakkunniga föreslagit införande av en regel av innehåll, att tid, varunder säsong ej pågår och arbetaren ej utför arbete vid verket, vid reglementets tillämpning ej skall betraktas såsom tid varunder anställning innehaves. Innebörden av detta stadgande vore att arbetaren — ehuru pensionsrätten är bevarad — för dylik tid ej får räkna tjänstår.

Vad beträffar frågan om m i n i m i n k o m s t för åtnjutande av de föreslagna pensionsförmånerna förutsätta de sakkunniga, att Kungl. Maj:t skall utfärda sådana bestämmelser, att från reglementenas tillämpningsområde undantagas arbetare i så låga inkomstlägen, att pensionen skulle överstiga eller eljest stå i ett orimligt förhållande till lönen. Härom anför de sakkunniga:

Enligt nu gällande bestämmelser (kungörelse den 7 december 1934, nr 583) har från arbetarpensionsreglementets tillämpning undantagits arbetare, vars avlöningsförmåner — i förekommande fall inbegripet värdet av naturaförmåner enligt ortens pris — beräknade för en anställningstid av 12 månader icke uppgå till ett belopp av minst 1,700 kronor för man och 1,250 kronor för kvinna. Den för reglementets tillämpning förutsatta minimiinkomsten för kvinnliga anställningshavare har sålunda satts omkring 150 kronor högre än det nuvarande pensionsunderlaget för kvinnliga icke-yrkesarbetare. Om underlaget ökas till 1,500 kronor, bör gränsen för reglementets giltighet hö-

jas, enligt de sakkunnigas mening lämpligen till 1,800 kronor. I samband härmed torde inkomstgränsen beträffande manliga arbetare böra höjas till förslagsvis 2,400 kronor. Med hänsyn till de efter levnadskostnadernas växlingar anpassade tilläggsförmåner, som utgå å pensionerna — och för närvarande efter skiftande grunder jämväl å arbetarlönerna — lära emellertid berörda belopp böra anses motsvara ett indexläge överensstämmande med 1935 års genomsnittliga levnadskostnader och sålunda vid högre indexlägen ökas i lämplig omfattning. Å andra sidan torde böra beaktas, såväl att inkomsten för arbetare inom en viss grupp kan på grund av olika förhållanden i individuella fall och på vissa orter avvika från vad som är normalt såsom genomsnitt för gruppen som ock att lönerna för arbetare inom de olika grupperna regelmässigt under de första anställningsåren ej obetydligt understiga de belopp, som utgå efter viss anställnings- eller facktid. Med hänsyn härtill torde undantagsbestämmelserna böra så utformas, att de ifrågasatta gränobeloppen få avseende å inkomster, som beräknade efter medeldyr ort kunna betraktas såsom normala för vederbörande arbetargrupp efter den anställningstid, som erfordras för passerande av de lägre löneintervallerna för gruppen. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att härutinnan efter hörande av vederbörande verk utfärda erforderliga närmare föreskrifter. Därvid torde emellertid övergångsvis böra medgivas, att anställningshavare, som nu äro underkastade arbetarpensionsreglementet, erhålla pensionsrätt enligt det nya reglementet, även om de ej fylla här avsedda villkor i fråga om löneinkomstens storlek.

För de arbetare, vilka med en dylik gränsdragning bliva undantagna från reglementets tillämpning, bör pensionsfrågan liksom beträffande hittills undantagna arbetare ordnas enligt mera summariska pensionsregler utan avgiftsplikt.

Yttranden.

Mot de sakkunnigas förslag om utbyte av den nuvarande regeln, att arbetare skall fylla ett *fortlöpande behov av arbetskraft* mot ett stadgande att anställningen skall tillhöra ett arbetsområde, inom vilket föreligger ett fortlöpande om ock endast för viss del av året befintligt behov av arbetskraft, har *försvarsväsendets verkstadsnämnd* anfört följande.

Tjänstepensionsreglementet bör enligt nämndens uppfattning endast vara tillämpligt å arbetare, som fyller ett fortlöpande behov och som sålunda vunnit en mera stadigvarande anställning. Till sådana arbetare torde böra räknas arbetare, som anstälts vid företaget när driften uppehålles i normal omfattning, trots att arbetaren möjligen senare kan komma att entledigas i händelse av en mer eller mindre bestämt påräknelig tillfällig driftsinskränkning. Att utvidga tillämpningsområdet till att också omfatta det stora antal arbetare, vilka under nuvarande extraordinära förhållanden vunnit tillfällig anställning inom försvarsväsendet tillhöriga verkstäder, synes däremot mindre välbetänkt med hänsyn till att man på förhand vet, att så gott som alla dessa arbetare komma att entledigas, när normal fredsdrift återupptages. Det kan icke anses lämpligt att göra samtliga dessa arbetare berättigade till pension under motivering, att en eller annan av dem i framtiden möjligen kan komma att kvarstanna vid företaget. Den ringa fördel dessa arbetare härigenom skulle vinna i form av uppskjutna livräntor — med belopp som motsvarar vid avgången gällande pensionsunderlag och uppnådd tjänstetid med pensionsrätt — att utgå vid 65 års ålder, synes ingalunda stå i rimlig proportion till statens kostnader för administration m. m. Ifrågavarande arbetare böra

i stället jämföras med extra tjänstemän, vilka icke komma i åtnjutande av rätt till tjänstepension.

Däremot har *statskontoret* anfört:

En tillämpning av det föreslagna stadgandet skulle medföra, att en arbetare, som anställts inom ett arbetsområde, varest verksamheten på grund av särskilda omständigheter måst intensifieras, men som vid en återgång till mera normala arbetsförhållanden icke längre vore behöfelig utan därför entledigats, ändock skulle erhålla pensionsrätt enligt reglementet. Denna pensionsrätt skulle i sin tur grunda förutsättningar för vederbörande att efter entledigandet komma i åtnjutande av exempelvis tjänstelivränta. Ehuru en dylik konsekvens icke synes tillfredsställande, vill *statskontoret* dock med hänsyn till vad de sakkunniga anfört rörande omöjligheten att på förhand avgöra vilka arbetare i händelse av en påräknelig driftsinskränkning skulle komma att bibehållas i anställningen eller komma att entledigas, ävensom i betraktande av de föreslagna skärpningarna av villkoren för erhållande av livränta icke motsätta sig de sakkunnigas förslag på denna punkt.

Marinförvaltningen har uttryckligen tillstyrkt sakkunnigförslaget på denna punkt.

De sakkunnigas förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om arbetarpensionsreglementets tillämpning på arbetsområden, inom vilka vederbörande arbetare icke fylla ett fortlöpande behov av arbetskraft, har uttryckligen förordats av *statskontoret* samt *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*. *Statskontoret* har härvid förutsatt, att bemyndigandet kommer att tillämpas med stor försiktighet.

Beträffande frågan om minimiinkomst för reglementets tillämplighet har *fångvårdsstyrelsen* anfört, att den föreslagna regeln skulle medföra, att arvoden till kvinnliga arbetare inom fångvården måste höjas. För nuvarande anställningshavare skulle frågan kunna lösas genom övergångsbestämmelser men vid nyanställning av arbetare skulle en arvodeshöjning bli onödvändig. *Arméförvaltningen* påpekar, att minimiinkomstens höjning kommer att medföra uteslutning av viss köks- och servispersonal vid truppförbandens matinrättningar från den reguljära pensioneringen. Jämväl *domänstyrelsen* påpekar, att möjligheterna att bereda styrelsens arbetare pensionsförmåner enligt tjänstepensionsreglementet komma att minskas genom förslagets genomförande. I överensstämmelse med vad *statskontoret* föreslagit beträffande pensionsunderlagen föreslår ämbetsverket, att minimiinkomsten för manliga arbetare fastställs till 2,300 kronor.

Med hänsyn till de fall, då verksamhet mera tillfälligt intensifieras, kunna givetvis betänkligheter hysas mot förslaget att med ändring av nuvarande bestämmelser föreskriva såsom villkor för reglementets tillämplighet att anställningen skall tillhöra ett arbetsområde, inom vilket föreligger ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft. Jag vill dock på av de sakkunniga anförda skäl tillstyrka detsamma.

*Departements-
chefen.*

De sakkunniga ha föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle äga besluta, att reglementet i vissa fall skall äga tillämpning även å arbetare tillhörande arbetsområde, inom vilket ett fortlöpande behov av arbetskraft ej föreligger. Förslaget i denna del, som åsyftar en icke oväsentlig utvidgning av reglementets tillämpningsområde, har lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna. För egen del tillstyrker jag detsamma.

Ej heller i övrigt har jag funnit anledning ifrågasätta ändring i de sakkunnigas förslag till bestämmelser rörande tjänstepensionsreglementets tillämpningsområde. På grund av vad statskontoret anfört angående minimiinkomsten för reglementets tillämplighet vill jag redan här framhålla, att jag finner mig böra tillstyrka de av de sakkunniga förordade förhöjda pensionsunderlagen samt att jag vid sådant förhållande biträder de sakkunnigas ståndpunkt i fråga om minimiinkomsten. Slutligen må påpekas, att de högre minimiinkomsterna givetvis i och för sig icke utgöra tillräcklig anledning till löneförhöjningar.

2. Familjepensionsreglementets tillämpningsområde.

Det föreslagna nya familjepensionsreglementet är liksom den gällande familjepensionsförfattningen avsett såsom ett komplement till det för arbetarna tillämpliga tjänstepensionsreglementet. Reglementet skall sålunda i första hand äga tillämpning beträffande arbetare, som är underkastad det föreslagna tjänstepensionsreglementet. Vidare skall detsamma gälla dels för den som åtnjuter pension enligt det föreslagna tjänstepensionsreglementet, dels ock för den som, efter att ha varit underkastad nämnda tjänstepensionsreglemente, med rätt till livränta avgått från anställningen.

Rörande sistnämnda stadgande anföra de sakkunniga:

Med hänsyn till den förändrade konstruktion av livränterätten, förslaget till tjänstepensionsreglemente innebär, har stadgandet om familjepensionsreglementets tillämplighet å livränteberättigad anställningshavare erhållit utformningen, att reglementet skall äga tillämpning beträffande den som, efter det familjepensionsreglementet blivit för honom tillämpligt på grund av att han blivit underkastad 1942 års tjänstepensionsreglemente, avgått från arbetaranställning, som i tjänstepensionsreglementet avses, utan rätt att komma i åtnjutande av pension enligt detta och icke längre är underkastad nämnda tjänstepensionsreglemente, under förutsättning tillika att arbetaren antingen under sammanlagt minst 3 år varit underkastad tjänstepensionsreglementet för arbetare eller andra tjänstepensionsbestämmelser eller ock under sammanlagt minst 6 år i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. På liknande sätt som skett i allmänna familjepensionsreglementet har emellertid uttryckligt stadgande meddelats, att familjepensionsreglementet icke äger tillämpning å förutvarande innehavare av viss anställning i denna egenskap, då arbetaren efter avgången innehaft annan med tjänstepensionsrätt förenad anställning.

Den i 4 § 5 mom. gällande familjepensionsreglemente meddelade bestämmelsen att därest arbetare, som utan eget förvållande entledigats från sin anställning utan rätt till pension, inom nio månader från anställningens upp-

hörande avlider, skall i pensionshänseende så anses, som om han vid dödsfallet alltjämt kvarstått i sin tjänst, har i det nya reglementet upptagits endast beträffande arbetare i årsanställning. Genom föreskrifter i tjänstepensionsreglementet är nämligen säsongarbetare under denna tid bibehållen vid sin tjänstepensionsrätt och därigenom automatiskt även vid familjepensionsrätten.

Vad de sakkunniga förordat i fråga om familjepensionsreglementets tillämpningsområde föranleder ej erinran från min sida. *Departements-
chefen.*

3. Pensionsformer.

Liksom på tjänstemannaområdet har arbetares *tjänstepensionsrätt* föreslagits omfatta tre former nämligen ålderspension, invalidpension och sjukpension.

Beträffande *ålderspension* må anmärkas, att de sakkunniga icke föreslagit någon ändring i nuvarande pensionsålder. I överensstämmelse med det gällande reglementet saknar förslaget bestämmelser om hur länge arbetare må bibehållas i tjänst efter pensionsåldern. De sakkunniga torde ha utgått från, att det även i fortsättningen skall ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter härom.

Såsom förutsättning för *invalidpension* har av de sakkunniga föreslagits en regel av innehåll, att arbetaren till följd av olycksfall i arbetet skall finnas för framtiden oförmögen att på tillfredsställande sätt utföra honom åliggande arbete och prövas icke lämpligen kunna överflyttas till annat arbete vid vederbörande verk. Om innebörden av denna regel anföres:

En prövning av överflyttningsmöjligheten har ansetts böra obligatoriskt föregå invalidpensionering, men dess föremål är allenast möjligheten av arbetares överflyttning till annat arbete vid vederbörande verk. Då avgörandet av frågan, huruvida pensionsrätt föreligger, tillkommer den pensionsbeviljande myndigheten men prövningen av spørgsmålet om överflyttning till annat arbete i första hand måste ankomma på vederbörande verksstyrelse, förutsätter stadgandet givetvis, för de fall då verksstyrelsen ej samtidigt är pensionsbeviljande myndighet, ofta ett samråd mellan de båda myndigheterna.

I fråga om *sjukpension* förorda de sakkunniga en uppmjukning av kravet att arbetaren vid entledigandet kan räkna minst tio tjänstår. Sålunda föreslås en regel av innebörd att arbetaren vid anställningens upphörande skall antingen under sammanlagt minst 5 år ha varit underkastad arbetarpensionsreglementet eller andra tjänstepensionsbestämmelser eller ock under sammanlagt minst 10 år i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla.

Såsom motivering härför anföres:

De sakkunniga få erinra, att enligt civila och militära tjänstepensionsreglementena beträffande rätt till sjukpension för icke-ordinarie befattningshavare kräves att befattningshavaren vid avgången kan räkna minst 10 tjänstår men

att nämnda begränsningsregel icke influtit i det nya allmänna tjänstepensionsreglementet. I 1941 års betänkande anförde de sakkunniga i ämnet, att ifrågavarande begränsningsregel syntes vara att betrakta såsom en försiktighetsåtgärd, vilken vid införandet av pensionsrätt för icke-ordinarie personal ansetts böra vidtagas till förekommande av att staten iklädde sig alltför långt gående förpliktelser men att, enligt numera vunnen erfarenhet, i det övervägande flertalet fall, då av sjukdom föranletts oförmåga till fortsatt tillfredsställande tjänstgöring, dylik oförmåga uppkommit först efter avsevärt längre tjänstgöring än 10 år. Tidsbegränsningens borttagande hade med hänsyn här till synts medföra en allenast obetydlig merkostnad, som mer än väl synts uppvägas av det ökade värdet av pensioneringen genom den trygghetskänsla, vetenskapen om en ordnad sjukpensionering förmådde skänka. Vad de sakkunniga i nämnda sammanhang anförde har synts i viss mån äga tillämplighet även i fråga om arbetare i statens tjänst. Att här helt borttaga varje begränsningsregel har visserligen med hänsyn till anställningens karaktär icke kunnat ifrågakomma, men de sakkunniga ha likväl efter samråd med de i överläggningar med dem deltagande representanterna för vissa ämbetsverk ansett sig kunna föreslå en väsentlig uppmjukning i den nu gällande begränsningsregeln.

De sakkunniga anföra vidare i denna fråga:

För säsongarbetarnas vidkommande komma ifrågavarande bestämmelser att innebära, att i 5-årsperioden jämväl får inräknas mellantid mellan säsonger men däremot icke tid efter den sista arbetssäsongens slut; i 10-årsperioden får däremot endast säsongtid inräknas. I fråga om den, som övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskilt företag, föreslås, att anställningstid hos den enskilde arbetsgivaren likställas med anställning i statens tjänst.

På *familjepensionsonrådet* innebär sakkunnigförslaget en anpassning av de för arbetare gällande bestämmelserna efter den nomenklatur och de principer, som fastställts i 1941 års familjepensionsreglemente. I överensstämmelse härmed ha de nu gällande beteckningarna familjepensionens grundbelopp samt familjepensionens fasta och rörliga del utbytt mot benämningarna familjepensionstal, grundbelopp och rörligt tillägg.

De föreslagna bestämmelserna innebära i huvudsak icke någon reell ändring av nu gällande familjepensionsförmåner. I fråga om familjepensionstagare, som undergår frihetsstraff m. m., föreslå de sakkunniga dock en jämkning för åvägabringande av överensstämmelse med allmänna familjepensionsreglementet och anföra i frågan:

I 7 § 5 mom. av det gällande familjepensionsreglementet för arbetare stadgas beträffande familjepensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete, att det belopp, som pensionstagaren eljest skulle äga åtnjuta, skall minskas med den i beloppet ingående rörliga pensionsdelen jämte så stor del av 120 kronor, som den fasta pensionsdelen utgör av familjepensionsunderlaget. För nu avsedda fall har i allmänna familjepensionsreglementet intagits en annan regel, som ansetts böra införas jämväl i det nya familjepensionsreglementet för arbetare. Regeln innebär, att vederbörande pensionstagare i här avsett fall må uppbära allenast en tredjedel av den pension, som eljest skolat till honom utgå, men att den myndighet, som fastställt pensionen, kan medgiva sådan anhörig till

pensionstagaren, vilken för sitt uppehålle är beroende av honom, rätt att uppbära det förverkade pensionsbeloppet eller del därav. Härtill må allenast anmärkas, att såsom sådan anhörig, vilken må kunna medgivas att uppbära förverkat pensionsbelopp, givetvis bör kunna ifrågakomma såväl familjepensionstagare som annan anhörig. Hinder föreligger sålunda icke att i fall, där en pensionstagande änka undergår frihetsstraff, medgiva utbetalande av det förverkade beloppet till pensionsberättigade barn.

Mot de sakkunnigas förslag i nu berörda avseenden har jag icke funnit *Departements-*
anledning till erinran. *chefen.*

4. Tjänste- och familjepensionsunderlag.

Gällande bestämmelser.

Gällande bestämmelser innebära i huvudsak, att tjänstepensionsunderlagen för manliga arbetare fastställts till 1,476 kronor för icke-yrkesarbetare och till 1,644 kronor för yrkesarbetare, varigenom dessa personalgrupper i pensionshänseende jämställts med tjänstemän med lön enligt lönegraden Eo 4 respektive Eo 6. För kvinnliga arbetare gälla tjänstepensionsunderlag avvägda till omkring 75 procent av underlagen för motsvarande manliga anställningshavare eller till 1,104 kronor för icke-yrkesarbetare och 1,236 kronor för yrkesarbetare. Familjepensionsunderlagen för såväl manliga som kvinnliga arbetare överensstämmer med underlagen för tjänstemän med lön enligt lönegrad Eo 4 respektive Eo 6.

De sakkunniga.

De sakkunniga ställa sig avvisande mot en ytterligare differentiering i pensionsgrupper av arbetarna. Härom anföres:

Frågan att i pensionsavseende söka åstadkomma en ökad differentiering av arbetarpersonalen genom uppdelning av yrkesarbetarna på två särskilda pensionsgrupper har inom de sakkunniga allvarligt övervägts. Önskemål i denna riktning ha också vid överläggningarna med de utsedda arbetarrepresentanterna till en början framställts från dessas sida. En ökad differentiering skulle enligt de sakkunnigas uppfattning äga visst fog ur rättvisesynpunkt. För att en lösning av frågan enligt en sådan linje skulle bli tillfredsställande måste dock krävas, att såsom förutsättning för arbetares hänförande till den högre yrkesarbetargruppen uppställdes en kombination av högre yrkeskvalifikation och högre inkomst. I den högre pensionsgruppen för yrkesarbetare borde sålunda endast inplaceras arbetare i anställning, för vilken kräves framstående yrkesskicklighet samt i vilken arbetaren regelmässigt sysselsättes med särskilt kvalificerat yrkesarbete, under förutsättning tillika att arbetaren uppnått en löneinkomst, som avsevärt överstiger den för yrkesarbetare i allmänhet såväl vid vederbörande arbetsområde som inom statsförvaltningen i övrigt genomsnittliga inkomsten. Yrkesarbetare, som icke fylla detta dubbla villkor, borde däremot inplaceras i den lägre pensionsgruppen.

Om en differentierad lösning under nu angivna förutsättningar skulle äga vissa företräden ur rättvisesynpunkt, är det dock tydligt, att den samtidigt skulle vara förenad med nackdelar ur andra synpunkter. Gränsdragningen

mellan de båda olika kategorierna av yrkesarbetare skulle sålunda otvivelaktigt vålla stora praktiska svårigheter. Detta förhållande torde belysas av den promemoria med redogörelse för innehållet i vissa viktigare löneavtal, vilken utarbetats inom de sakkunnigas kansli och finnes fogad vid betänkandet. Verkningarna av en sådan lösning med avseende på lönesättningen inom de områden, där en lönedifferentiering efter angivna grunder för närvarande icke är genomförd och där alltså en differentiering i pensionshänseende icke kunde erhålla omedelbar praktisk betydelse, te sig också i någon mån ovissa.

Med hänsyn till nu antydda nackdelar ha de sakkunniga — efter samråd med de utsedda representanterna för vissa ämbetsverk och i samförstånd med den delegation av arbetarrepresentanter, med vilken de sakkunniga haft att överlägga — funnit sig böra uppgiva tanken på en ökad differentiering och i stället stanna vid att förorda tillämpning för framtiden liksom hittills av allenast en enhetlig pensionsgrupp för manliga yrkesarbetare.

Vad angår manliga icke-yrkesarbetare saknas enligt de sakkunnigas mening tillräckliga skäl att ifrågasätta någon uppdelning av dessa på flera pensionsgrupper. Detsamma gäller för kvinnliga anställningshavares vidkommande såväl yrkes- som icke-yrkesarbetare.

I fråga om relationen mellan tjänstemän och arbetare i pensionshänseende föreslå de sakkunniga, såsom redan nämnts, en förbättring för arbetarna av innebörd att de manliga arbetarnas pensionsunderlag höjas med belopp motsvarande en lönegrad. Såsom material för sina överbåganden i denna fråga ha de sakkunniga införskaffat och sammanställt uppgifter angående löneinkomsternas storlek åren 1932 och 1940 beträffande större arbetargrupper vid skilda förvaltningsområden, varigenom erhållits en överblick över löneutvecklingen från tiden för nu gällande arbetarpensionsreglementes utarbetande fram till och med år 1940. Till jämförelse ha de sakkunniga även förebragt vissa siffror belysande inkomstnivån för arbetare i högre åldersklasser, varigenom erhållits uppgifter om den lönestandard, som i någon mån motsvarar tjänstemännens slutlöner. Dessa sammanställningar ha såsom bilagor fogats vid de sakkunnigas betänkande. Beträffande förstnämnda sammanställning framhålla de sakkunniga, att uppgifterna på grund av vissa ojämnheter och brister i materialet ej möjliggöra några i detalj gående säkra slutsatser. Trots dessa svagheter anse de sakkunniga sammanställningarna vara ägnade att giva tillräcklig och i stort sett rättvisande vägledning för den skälighetsbedömning, varom i detta sammanhang måste bli va fråga. Fortsättningsvis anföra de sakkunniga:

En granskning av det sålunda föreliggande utredningsmaterialet ger enligt de sakkunnigas mening vid handen, att varken den löneutveckling mellan åren 1932 och 1940, som återspeglas i uppgifterna, eller den lönenivå för sistnämnda år, som framträder såsom genomsnittlig för samtliga de till yrkesarbetar- respektive icke-yrkesarbetargrupperna hörande anställningshavarna, i och för sig ger tillräckligt stöd för någon förändring av den relation, som för närvarande i pensionshänseende uppehålls mellan tjänstemän och arbetare och som för de manliga anställningshavarnas vidkommande innebär, att icke-yrkesarbetare jämställts med tjänstemän i lönegraden Eo 4, medan yrkesarbetare likställts med tjänstemän i lönegraden Eo 6.

Annorlunda ställer sig emellertid saken, om man icke blott ser till genom-

snittsläget för samtliga arbetare utan även betraktar förhållandena för särskilda grupper av anställningshavare. Såsom framgår av de statistiska sammanställningarna, äro nämligen — särskilt i fråga om manliga yrkesarbetare — växlingarna i löneinkomsten ganska betydande icke blott mellan olika arbetsområden utan även mellan skilda kategorier av anställningshavare vid ett och samma arbetsområde. Den relation till tjänstemännens pensionsläge, som nu uppehålles och som ter sig tillfredsställande i förhållande till det totala lönegenomsnittet samt förmånlig för vissa lägre avlönade kategorier, framstår därför såsom oförmånlig för de högst betalda grupperna.

Då de sakkunniga, såsom tidigare anförts, avvisat tanken att i pensionshänseende uppdelna yrkesarbetarna på två pensionsgrupper, ha de — efter sammanjämkning av inom de sakkunniga och av personalrepresentanterna framförda skiljaktiga meningar — bibehållit gällande uppdelning och uppnått enighet kring följande förslag i fråga om tjänstepensionsunderlagens storlek.

Manliga yrkesarbetare föreslås i tjänstepensionshänseende jämställda med tjänstemän i lönegraden Eo 7, vilket innebär en höjning av pensionsunderlaget med en lönegrad utöver nu gällande bestämmelser. De sakkunnigas motivering härför är av följande innehåll:

En sådan höjning har — trots att nuvarande relation ej ställer sig oförmånlig, om man endast ser till genomsnittsinkomsterna för samtliga yrkesarbetare — synts vara skälig med hänsyn främst till de mest kvalificerade yrkesarbetarna inom vissa områden, vilka intaga en avsevärt högre löneställning än övriga yrkesarbetare och vilka vid en differentiering av pensionsförmånen för yrkesarbetare efter yrkeskvalifikation och löneinkomst kunnat komma i åtnjutande av en efter sina inkomstförhållanden avpassad större pensionsförmån. Det må i sådant avseende framhållas, att för de till den högsta lönegruppen hörande verkstadsarbetarna vid statens järnvägar genomsnittsinkomsten under år 1940 för arbetare i åldern 55—60 år enligt det föreliggande utredningsmaterialet befunnits närmast motsvara slutlönen för tjänstemän inom lönegraden Eo 8. Även på en del andra områden — t. ex. telegrafverkets och statens vattenfallsverks verkstadsrörelse samt vissa arbetsplatser inom försvarsväsendet — finnas arbetargrupper, för vilka en avvägning av pensionsunderlaget efter lönegraden Eo 6 skulle ställa sig väl oförmånlig. En höjning av pensionsunderlaget utöver lönegraden Eo 7 har å andra sidan ansetts icke kunna ifrågakomma med hänsyn till vissa stora arbetargrupper — t. ex. linjearbetarna vid telegrafverket — för vilka inkomstläget även för anställningshavare i de högre åldersklasserna icke obetydligt understiger vad som motsvarar sistnämnda lönegrad.

Även för *manliga icke-yrkesarbetare* föreslås de sakkunniga en höjning med en lönegrad av tjänstepensionsunderlaget till belopp motsvarande lönegrad Eo 5 och anförä till stöd härför:

Då enligt det föreliggande utredningsmaterialet genomsnittsinkomsten under år 1940 för samtliga icke-yrkesarbetare såsom enhet icke överstiger utan tvärtom understiger genomsnittsläget för tjänstemän i lönegraden Eo 4 — härvid har genomsnittsläget för arbetare ansetts närmast motsvara löneläget, inklusive rörligt tillägg, för tjänstemän tillhörande näst högsta löneklassen å medeldyr ort inom vederbörande lönegrad — kunde det visserligen synas ligga närmast till hands att bibehålla den nu gällande relationen. Emellertid

göra sig här gällande synpunkter av delvis liknande art som de, vilka berörts i fråga om manliga yrkesarbetare. Ifrågavarande arbetarkategori rymmer, jämte en del tämligen okvalificerad personal, jämväl stora grupper av anställningshavare, som — ehuru icke yrkesutbildade — ha ett relativt krävande och för samhällsfunktionerna betydelsefullt arbete med därefter avpassade högre löneinkomster än genomsnittet. Det har syns de sakkunniga berättigat, att avsevärd hänsyn vid pensionsavvägningen tages till de arbetare inom denna kategori, vilka befinna sig i högre inkomstlägen. Vid frågans bedömande bör ej heller förbises, att med hänsyn till de betydande nyrekryteringar, som på vissa arbetsområden skett under de senaste åren, det statistiska utredningsmaterialet kan anses i någon mån missvisande såsom uttryck för genomsnittsinkomsten vid en normal åldersfördelning inom samtliga arbetargrupper. Om detta förhållande beaktas, kan det antagas att lönegraden Eo 5 bättre än lönegraden Eo 4 svarar mot slutlöneläget åtminstone för de i inkomstavseende högre ställda bland icke-yrkesarbetarna.

De *kvinnliga yrkesarbetarna* föreslås jämsladda med tjänstemän i 7 lönegraden i den för viss lägre ekonomipersonal vid statens sinnessjukhus gällande löneplanen Ek. Här om anför es:

Vad de kvinnliga yrkesarbetarna beträffar, är pensionsunderlaget för dessa anställningshavare för närvarande bestämt till omkring 75 procent av underlaget för motsvarande manliga arbetare, d. v. s. till 75 procent av det hittillsvarande tjänstepensionsunderlaget för tjänstemän i lönegraden Eo 6. Om man på löneskalan för tjänstemän söker det löneklassbelopp, som närmast svarar mot 75 procent av slutlöneklassen (löneklass 9) i lönegraden Eo 6, kommer man till löneklass 4, vilken utgör slutlöneklass för 7:e lönegraden inom den för viss lägre ekonomipersonal vid statens sinnessjukhus gällande löneplanen Ek. De kvinnliga yrkesarbetarnas likställande med extra ordinare tjänstemän tillhörande lönegraden Ek 7 skulle alltså innebära ett bibehållande för deras vidkommande av nuvarande relation i pensionsavseende mellan tjänstemän och arbetare. De sakkunniga ha ansett sig böra förorda en sådan lösning trots att genomsnittslönerna för samtliga kvinnliga yrkesarbetare enligt den statistiska utredningen ligga icke obetydligt under nämnda lönegrad på tjänstemannaskalan. Detta ståndpunktstagande har sin grund bland annat i synpunkter av enahanda innebörd som de, vilka nyss andragits beträffande manliga icke-yrkesarbetare. Det finnes anledning antaga, att genomsnittstalen beträffande de kvinnliga anställningshavarna, icke minst inom försvarsväsendet, i än högre grad än vad fallet är i fråga om manliga arbetare påverkats av en osedvanligt stor nyrekrytering under de senaste åren. Framhållas må, att genomsnittsinkomsten för kvinnliga yrkesarbetare vid telegrafverket ligger icke oväsentligt över det läge, som motsvaras av lönegraden Ek 7.

De *kvinnliga icke-yrkesarbetarna* föreslås av de sakkunniga — ehuru med viss tvekan — jämsladda med tjänstemän i lönegraden Ek 5. Till stöd här för anför es:

För icke-yrkesarbetare bland de kvinnliga anställningshavarna skulle enligt nyss angivna beräkningsgrunder bibehållande av oförändrad relation till tjänstemännens pensionsläge innebära dessa arbetares hänförande till lönegraden Ek 5. Tjänstepensionsunderlaget för denna lönegrad, 1,500 kronor, har i allmänna tjänstepensionsreglementet tillämpats såsom minimiunderlag för tjänstemännen och sålunda upptagits såsom pensionsunderlag även för de lägre liggande lönegraderna Ek 1—4. Med hänsyn till de låga genomsnitts-

inkomsterna för ifrågavarande arbetargrupp icke blott år 1940 utan även år 1932, kan det — även med beaktande av nyrekryterings inverkan på genomsnittsinkomsterna för år 1940 — ifrågasättas, om ej en förändring av nuvarande relation vore påkallad genom pensionsunderlagets avpassande i förhållande till slutlönen i lönegraden Ek 4. En sådan åtgärd skulle säkerställa, att pensionsförmånen ej komme att i en del fall ligga allt för nära intill eller rent av överstiga löneinkomsten. Ifrågavarande arbetares hänförande till lönegraden Ek 4 skulle innebära fastställande av ett pensionsunderlag av 1,396 kronor. Då de sakkunniga trots vad nu anförts ansett sig kunna, ehuru icke utan tvekan, förorda pensionsunderlagets upptagande i enlighet med lönegraden Ek 5 för att undvika en försämring av nuvarande relation till tjänstemännen, måste de sakkunniga förutsätta, att sådana bestämmelser meddelas om undantag från arbetarpensionsreglementets tillämpning, varigenom reglementet ej blir gällande för arbetare i så låga inkomstlägen, att pensionen skulle överstiga eller eljest stå i ett orimligt förhållande till lönen.

Familjepensionsunderlagen ha för manliga arbetare satts lika med underlagen för tjänstemän i lönegraden Eo 7 respektive Eo 5. För samtliga kvinnliga arbetare föreslås såsom enhetligt familjepensionsunderlag det belopp, som i det nya allmänna familjepensionsreglementet upptagits såsom minimiunderlag nämligen underlaget för tjänstemän tillhörande lönegraden Eo 1.

Med anledning av den sänkning av familjepensionsunderlagen för de kvinnliga arbetarnas vidkommande, som förslaget sålunda innefattar, har det ansetts skäligt, att vissa övergångsbestämmelser meddelas i syfte att bibehålla de anställningshavare, vilka så önska, vid nuvarande familjepensionsrätt mot skyldighet för dem att vidkännas nu gällande högre familjepensionsavdrag.

Beträffande arbetarnas placering i pensionsgrupper innebära de sakkunnigas förslag en viss jämkning i det att beslutanderätten föreskrivits skola åvila chefsmyndigheten inom vederbörande verk, utan rätt till delegation till underlydande myndigheter. Härom anföres:

Den i gällande arbetarpensionsreglemente införda formuleringen beträffande arbetares placering i pensionsgrupper läser inom ett förvaltningsområde ha tolkats på sådant sätt, att vederbörande chefsmyndighet ansett sig oförhindrad att delegera prövningsrätten till underordnade myndigheter, med rätt för dessa att i sin tur överlåta densamma till dem underställda chefs-tjänstemän. Enligt de sakkunnigas mening är ett dylikt förfaringssätt ägnat att leda till ojämnheter i placeringen och därför olämpligt. De sakkunniga ha med hänsyn härtill givit den motsvarande bestämmelsen i sitt reglements-förslag den avfattningen, att det, där Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar, ankommer på vederbörande verks styrelse att *besluta* beträffande den pensionsgrupp, vartill arbetare i viss anställning skall anses hänförlig. Bestämmelsens innebörd är uppenbarligen icke att vederbörande verks styrelse skall meddela särskilt beslut om placering i pensionsgrupp beträffande varje särskild arbetare; verksstyrelsen har däremot att meddela generella bestämmelser i ämnet med ett så noggrant angivande av varje särskild yrkesgrupp, att inplaceringen av arbetare, vars anställning är hänförlig till ifrågavarande yrkesgrupp, kan ske utan att lämna utrymme för reell prövning från underordnad myndighets sida.

Det bör i detta sammanhang framhållas, att med »vederbörande verks

styrelse» i fråga om lokal myndighet, som lyder under central styrelse och ej har egen av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse, bör förstås den centrala myndigheten. Placering i pensionsgrupp av arbetarpersonal bör sålunda vid under skolöverstyrelsen ställda statliga läroanstalter tillkomma skolöverstyrelsen, vid statens jordbruksförsöksgårdar lantbrukshögskolans styrelse o. s. v.

För närvarande placeras arbetare i pensionsgrupp med ledning av en av statskontoret verkställd utredning, vilken tillställts de verk och myndigheter där arbetare finnas anställda. Denna fördelningsnorm är enligt de sakkunnigas mening i behov av översyn. I denna fråga anföres:

Vid en sådan översyn torde det vara lämpligt, att samråd äger rum dels mellan de myndigheter, hos vilka reglementet underkastad arbetarpersonal i större omfattning finnes anställd, dels ock mellan vederbörande myndigheter och personalsammanslutningar. Där så befinnes påkallat, bör i samband med översynen en sådan revision av inom olika förvaltningsområden förekommande yrkesbeteckningar ske, att personal med motsvarande arbetsuppgifter i möjligaste mån erhåller samma benämning.

Det kan förutses, att en dylik översyn kommer att föranleda en del jämkningar i den för närvarande tillämpade placeringen i pensionsgrupper. För det fall, att dylik jämkning kommer att innebära arbetares nedflyttning i pensionsgrupp, tala emellertid enligt de sakkunnigas uppfattning billighets-skäl för att vederbörande arbetare personligen medges kvarstå i den högre gruppen, och de sakkunniga vilja därför föreslå, att Kungl. Maj:t åt sig utverkar riksdagens bemyndigande att lämna medgivande till dylikt kvarstående.

De sakkunniga förutsätta, att här berörda åtgärder komma att kräva viss tid. Desamma hava emellertid icke synts nödvändigtvis behöva föregå ikraftträdandet av det nya reglementet. Det torde emellertid vara önskvärt, att revisionen av gällande placering i pensionsgrupper kan avslutas inom icke alltför lång tid efter ikraftträdandet, t. ex. före ingången av år 1943.

I gällande tjänstepensionsreglemente för arbetare finnes en regel om viss medeltalsberäkning av pensionsunderlag av innebörd att för den som under loppet av de senaste tre åren före avgången innehaft anställning inom skilda pensionsgrupper beloppet av hel pension skall utgöra medeltalet av de högsta pensionsunderlag, vilka under vart och ett av de tre senast förflutna åren före avgången varit gällande för honom. Denna regel, som i viss utsträckning upptagits i allmänna tjänstepensionsreglementet, har icke fått någon motsvarighet i det nu framlagda förslaget. Här har i stället denna fråga föreslagits löst genom en bestämmelse att arbetare icke må vinna uppflyttning till högre pensionsgrupp då mindre än tre år återstå till tiden för pensionsålderns inträde. Förslaget motiveras av de sakkunniga med en hänvisning till de säregna förhållanden, som gälla för säsongarbetare och vilka skulle medföra betydande komplikationer för den händelse frågan på detta område skulle lösas efter samma linjer som för tjänstemännen.

De sakkunniga ha gjort en sammanställning över de föreslagna tjänstepensionsunderlagen och de förbättringar i pensionsförmånerna, som dessas genomförande skulle medföra i jämförelse med nuvarande bestämmelser. Sammanställningen är av följande innehåll:

Grupper av anställningshavare	Pensionsunderlag		Pensionsförbättring	Pensionsunderlag + högsta dyrtidstillägg, resp. rörligt tillägg		Pensionsförbättring
	Nuvarande inkl. dyrtidstillägg vid index 156	Föreslaget belopp		Nuvarande inkl. dyrtidstillägg vid index 188	Föreslaget belopp (inkl. 15 % rörligt tillägg)	
Manlig icke-yrkesarbetare	1 692	2 076	384	1 980	2 387	407
Manlig yrkesarbetare	1 860	2 280	420	2 148	2 622	474
Kvinnlig icke-yrkesarbetare	1 272	1 500	228	1 512	1 725	213
Kvinnlig yrkesarbetare	1 416	1 680	264	1 680	1 932	252

De sakkunniga anmärka, att pensionsförbättringen för vissa arbetare, som varit delägare i 1917 års pensionskassor för icke-ordinarie personal, stundom kommer att bli lägre än vad sammanställningen utvisar.

Yttranden.

Bibehållandet av nuvarande differentiering i pensionsgrupper tillstyrkes uttryckligen av *statskontoret*, *statens pensionsanstalt* och *försvarsväsendets verkstadsnämnd* med hänvisning till de praktiska svårigheter en ändring skulle medföra. *Vattenfallsstyrelsen* har förklarat, att styrelsen för sin del skulle föredraga en indelning i tre pensionsgrupper motsvarande lönegraderna Eo 4, Eo 6 och Eo 8 men att styrelsen med hänsyn till föreliggande omständigheter icke ville framställa något bestämt yrkande här-om.

Under hänvisning till att den av de sakkunniga förebragta utredningen om löneinkomsterna för arbetare i statens tjänst icke lämnade stöd för en sådan åtgärd, ha erinringar mot de sakkunnigas förslag om höjda pensionsunderlag för manliga arbetare rests av *arméförvaltningen*, *marinförvaltningen*, *försvarsväsendets verkstadsnämnd*, *telegrafstyrelsen*, *statskontoret* samt *statens pensionsanstalt*. Härvid har statskontoret anfört:

Statskontoret kan för sin del icke finna bärande skäl föreligga för en höjning av pensionsläget för de manliga arbetarna. Såsom de sakkunniga själva framhållit, torde nämligen de statistiska löneuppgifterna, som de sakkunniga låtit införskaffa och bearbeta, närmast giva vid handen, att varken löneutvecklingen mellan åren 1932 och 1940 eller den genomsnittliga lönenivån för sistnämnda år giver tillräckligt stöd för en förändrad relation i pensionshänseende mellan tjänstemän och arbetare. Att enbart med hänsyn till det relativt höga löneläget för vissa arbetare höja pensionsnivån över lag och således även för arbetare i lägre inkomstställning, utöver vad som kan anses påkallat av det genomsnittliga löneläget, synes icke tillrådligt. Statskontoret vill visserligen icke förneka, att — särskilt beträffande manliga yrkesarbetare — växlingarna i löneinkomsten äro så pass betydande, att en förbättring av pensionsförmånerna för de högst avlönade av dessa arbetare måhända vore i och för sig motiverad. Men detta förhållande skulle enligt ämbetsverkets mening

närmast föranleda, att yrkesarbetargruppen uppdelades på två pensionsgrupper. De sakkunniga ha också övervägt en lösning efter denna linje, men avstått därifrån på grund av de praktiska svårigheter, som skulle uppstå vid en gränsdragning mellan de båda olika kategorierna av yrkesarbetare. Statskontoret, som delar de sakkunnigas uppfattning på denna punkt, vill allenast framhålla, att hittills yppats stora svårigheter att vinna en enhetlig praxis olika myndigheter emellan i fråga om gränsdragningen mellan yrkes- och icke-yrkesarbetargrupperna samt att därför än större svårigheter i angivet hänseende kunna befaras uppstå vid en ytterligare gränsdragning inom yrkesarbetargruppen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig statskontoret icke kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag om höjning av pensionsnivån för de manliga arbetarna, utan anser, att dessa anställningshavare jämväl i fortsättningen böra i pensionsavseende likställas med tjänstemän tillhörande lgr Eo 4, beträffande icke-yrkesarbetare och lgr Eo 6 beträffande yrkesarbetare. Ämbetsverket vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid att även med den sänkning av pensionsunderlagen, som sålunda föreslagits, differensen mellan underlagen för manliga icke-yrkesarbetare, 1,980 kronor, och den maximipension, som enligt de sakkunnigas förslag skulle kunna ifrågakomma vid en tillämpning av de s. k. summariska bestämmelserna, 1,260 kronor, uppgår till så stort belopp som 720 kronor. Redan med denna marginal uppkomma stora ojämnheter vid pensionering av arbetare, som haft inkomstlägen närmast omkring den årssumma, som skulle vara utslagsgivande för huruvida arbetaren fölle inom den på avgiftsplikt grundade pensioneringen eller ej.

Vattenfallsstyrelsen har befarat vissa speciella rekryteringssvårigheter till tjänstemannabefattningar och med hänsyn härtill förordadt, att i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena skulle införas bestämmelser av sådan innebörd, att för tjänsteman, som övergått till tjänstemannaanställning från arbetaranställning, icke skola tillämpas lägre pensionsunderlag och pensionsavdrag än som varit gällande för honom på grund av arbetaranställningen. *Domänstyrelsen* påpekar bland annat att pensionsförmåner enligt reglementet skulle kunna beredas flera arbetare vid bibehållande av nuvarande relation.

Mot förslaget beträffande kvinnliga arbetare har erinran endast rests av *arméförvaltningen* och *försvarsväsendets verkstadsnämnd*, vilka med hänvisning till de sakkunnigas utredning uttalat sig för en sänkning av pensionsunderlaget.

Beträffande arbetarnas placering i pensionsgrupper har nödvändigheten av en förnyad översyn understrukits av *marinförvaltningen* och *flygförvaltningen*.

*Departements-
chefen.*

I direktiven för de sakkunniga framhölls bland annat, att anledning måhända kunde förefinnas att verkställa en förnyad prövning av frågan om den relation, som bör gälla mellan tjänstemän och arbetare i avseende å pensionsförmånens storlek. De sakkunniga ha verkställt en dylik omprövning och i samband därmed, såsom även förutsatts i direktiven, behandlat frågan, huruvida en ytterligare differentiering av arbetarna i olika pensionsgrupper bör ske.

I sistnämnda hänseende innebär sakkunnigförslaget, att för framtiden liksom hittills olika pensionsunderlag skola gälla för manliga och kvinnliga arbetare. Såväl de manliga som de kvinnliga arbetarna skola härvid, jämväl i överensstämmelse med vad nu är fallet, uppdelas på två pensionsgrupper, av vilka den ena skall avse arbetare i anställning, för vilken ej kräves särskild yrkesutbildning, och den andra arbetare i anställning, för vilken sådan yrkesutbildning fordras. Någon ytterligare differentiering anse de sakkunniga icke böra förekomma. Till denna ståndpunkt ha arbetarrepresentanterna anslutit sig; den omfattas jämväl så gott som undantagslöst av remissmyndigheterna. Även jag anser mig böra godtaga densamma.

Löneinkomsterna för olika kategorier arbetare inom samma pensionsgrupp visa betydande växlingar. Om någon ytterligare differentiering av arbetarna i olika pensionsgrupper icke kommer till stånd, torde det bliva ofrånkomligt, att de högre betalade arbetarna erhålla en mindre förmånlig och de lägre betalade arbetarna en mera förmånlig ställning i pensionshänseende än stats-tjänstemän i motsvarande löneläge. Avvägningen av pensionsunderlagets storlek är därför väsentligen en skälighetsfråga, i vilken man givetvis kommer till olika resultat beroende på vilken vikt som tillmätas den genomsnittliga lönenivån, lönenivån för de högst betalade arbetarna eller lönenivån för de lägst betalade arbetarna. För egen del anser jag det skäligt, att denna avvägning sker under visst hänsynstagande till att en ur rättvisesynpunkt i och för sig motiverad ytterligare differentiering av arbetarna i olika pensionsgrupper icke anses praktiskt genomförbar. De sakkunnigas förslag har framkommit såsom resultat av förhandlingar med utsedda arbetarrepresentanter, vid vilka man genom sammanjämkningar av olika inom de sakkunniga och bland representanterna framförda meningar uppnått enighet. Med hänsyn härtill och då förslaget synes mig innebära en i och för sig godtagbar lösning, tillstyrker jag att detsamma genomföres.

Såsom de sakkunniga förordat torde Kungl. Maj:t böra inhämta riksdagens bemyndigande att medgiva att arbetare, som i samband med översyn av gällande inplacering i pensionsgrupper nedflyttas till lägre grupp, personligen alltjämt må kvarstå i den högre gruppen.

Till det av vattenfallsstyrelsen framlagda förslaget om vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena är jag icke nu beredd att taga slutlig ställning. Det synes mig lämpligt att först avvakta någon tids erfarenhet, i vad mån de av styrelsen befarade rekryteringssvårigheterna uppkomma, innan frågan upptages till avgörande.

I övrigt föranleder vad de sakkunniga i nu förevarande sammanhang förordat icke något uttalande från min sida.

5. Tjänstårsberäkning.

Gällande bestämmelser.

Enligt 2 § arbetarpensionsreglementet får såsom tjänstår tillgodoräknas tid, varunder arbetare vidkänts pensionsavdrag enligt reglementet. Därutöver får tillgodoräknas tid, för vilken arbetare, utan att reglementet varit å honom tillämpligt, vidkänts avdrag eller erlagt avgift för statlig tjänstepension, samt vidare två tredjedelar av den tid, under vilken arbetare efter 18 års ålder, utan att vidkännas pensionsavdrag eller erlägga pensionsavgift, i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Slutligen har Kungl. Maj:t befogenhet att i samband med statens övertagande av företag förordna om viss tillgodoräkning av den föregående anställningen.

Jämlikt övergångsbestämmelserna, vilka ändrats genom kungörelsen den 17 juni 1938, har därutöver beretts möjlighet för vissa arbetargrupper att i än större utsträckning tillgodoräkna tidigare tjänstgöring.

Enligt 4 § familjepensionsreglementet för arbetare gäller motsvarande tjänstårsberäkning även på familjepensionsområdet, varvid dock är att märka, att arbetare, som vid sin död kvarstår i statens tjänst eller åtnjuter pension får för pensionens bestämmande tillgodoräkna även den tid, som återstår till pensionsåldern. Beträffande säsongarbetare medges sådan utökning av tjänståren blott för så stor del av varje år, som motsvarar den anställningstid, vilken varit i medeltal för honom gällande under de tre senast förflutna kalenderåren.

De sakkunniga.

I den gällande huvudregeln, att såsom tjänstår får tillgodoräknas tid, varunder arbetare vidkänts pensionsavdrag, ha de sakkunniga icke föreslagit annan ändring än som betingas av att de inom olika förvaltningsområden till längden växlande avlöningsperioderna i reglementsförslaget ersatts med kalenderveckan såsom tidsperiod för pensionsavdrags uttagande och därmed även såsom grundval för tjänstårsberäkningen.

Vad beträffar övriga tillgodoräkningsföreskrifter föreslå de sakkunniga, att utformningen av gällande bestämmelse om rätt att som tjänstår tillgodoräkna tid, varunder arbetaren, utan att reglementet varit tillämpligt, vidkänts pensionsavdrag eller erlagt pensionsavgift, ändras i överensstämmelse med vad som skett i 17 § 2 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet. Med avseende å övergång till det nya arbetarpensionsreglementet från annat pensionsreglemente skall enligt förslaget gälla, att såsom tjänstår må tillgodoräknas dels tid, under vilken arbetare varit underkastad andra tjänstepensionsbestämmelser än reglementets, i den omfattning sådan tid enligt berörda bestämmelser med tillhörande övergångsstadganden får tillgodoräknas, dels ock tid i övrigt, vilken arbetaren ägt räkna såsom tjänstår

enligt de andra tjänstepensionsbestämmelser med övergångsstadganden, vilka han sålunda varit senast underkastad. Härom anföres:

I fråga om arbetare, som före övergång till det nya reglementet varit underkastad nu gällande arbetarpensionsreglemente, komma sålunda, såvitt angår tid före övergången, samtliga enligt det nuvarande reglementet med övergångsstadganden tillgodoräkningsbara tjänstår att jämväl enligt det nya reglementet tillgodoföras honom. Framhållas må särskilt, att även bestämmelsen i 3 punkten av övergångsstadgandena till gällande arbetarpensionsreglemente avses skola på grund av förevarande stadgande bliva tillämplig i fråga om arbetare, som avgår med rätt till pension enligt det nya reglementet före den 1 januari 1945. Jämväl sådan före det nya reglementets ikraftträdande förfluten anställningstid vid av staten övertaget enskilt företag, vars tillgodoräkning medgivits genom beslut med stöd av 4 § i de av Kungl. Maj:t utfärdade tillämpningsföreskrifterna till nu gällande reglemente (kungörelsen den 7 december 1934, nr 581), är avsedd att omfattas av det ifrågavarande stadgandet.

Beträffande tillgodoräkning såsom tjänstår av annan tid än ovan nämnts föreslå de sakkunniga i huvudsak icke någon ändring av gällande bestämmelser. Sålunda ha de sakkunniga upptagit gällande stadgande om tillgodoräkning till $\frac{2}{3}$ av tid, för vilken arbetare efter 18 års ålder innehaft statsanställning, vilken utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Stadgandet härom har emellertid kompletterats dels med en begränsningsregel, enligt vilken detsamma allenast avser tid före pensionsålderns inträde, dels ock med en föreskrift, enligt vilken det beror på prövning av den myndighet, som har att fastställa pensionen, huruvida och i vad mån reduktion bör vidtagas vid tillgodoräkning av anställningstid varunder för arbetaren ej gällt en arbetstid av normal omfattning. I denna fråga anföra de sakkunniga:

Anledning har icke synts finnas att medgiva tillgodoräkning i full omfattning av sådan anställningstid, under vilken gällt en arbetstid av väsentligt reducerad omfattning. Någon ovillkorligt verkande regel om proportionell reduktion har dock icke ansetts böra meddelas; däremot innebär den föreslagna formuleringen en obligatorisk prövningsskyldighet för den myndighet, som har att fastställa pensionen.

Den på *familjepensionsområdet* för säsongarbetare gällande begränsningsregeln har föreslagits ändrad så tillvida, att medeltalsperioden utsträcks från tre till fem år eller, i fall då anställningstiden icke varat i fem år, det mindre antal kalenderår, under vilka anställning innehafts.

Vad de sakkunniga sålunda förordat föranleder ej erinran från min sida. *Departementschefen.*

6. Tjänste- och familjepensionsavdrag.

Gällande bestämmelser.

Enligt gällande arbetarpensionsreglemente skall arbetare vidkännas tjänstepensionsavdrag från och med den dag han erhåller pensionsrätt enligt reglementet intill utgången av den månad, under vilken han uppnår 30 tjänstår eller dessförinnan inträder i pensionsåldern. Är arbetaren vid ordinarie av-

löningstillfälle icke berättigad att utbekomma någon avlöning för den tidsperiod löneutbetalningen avser, skall han emellertid ej heller vidkännas pensionsavdrag för nämnda tidsperiod. I praktiken innebära dessa bestämmelser, att en veckoavlönad arbetare får räkna tjänstår även för de enstaka dagar under veckan, han kan hava varit ledig utan avlöning, men har han varit ledig hela veckan utan avlöning, beräknas icke tjänstår för densamma. En arbetare, som avlönas månadsvis, får däremot räkna tjänstår, så snart han har att utfå avlöning för någon dag av månaden.

Enligt 3 § familjepensionsreglementet för arbetare gälla motsvarande bestämmelser även för familjepensionsavdragen. Sådana avdrag verkställas dock även sedan 30 tjänstår uppnåtts.

De sakkunniga.

De sakkunniga föreslå, att *tjänstepensionsavdragen* fastställas att utgå med samma belopp som i allmänna tjänstepensionsreglementet upptagits för de tjänstemän, med vilka respektive arbetare i pensionshänseende jämförts eller för manliga arbetare lönegraderna Eo 7 och Eo 5 samt för kvinnliga arbetare i lönegraderna Ek 7 och Ek 5. Förslaget innebär — förutom jämkningar med hänsyn till ändrade pensionsunderlag — dessutom en ändring av nuvarande system såvitt angår avdragen för kvinnliga arbetare. Härom anföra de sakkunniga:

Medan pensionsunderlagen för kvinnliga anställningshavare nu äro satta lika med 75 procent av underlagen för de lönegrader, som gälla för motsvarande manliga arbetare, ha pensionsavdragen för närvarande bestämts till 75 procent av pensionsavdragen för tjänstemän i närmast högre lönegrad. Denna konstruktion har sin grund i de regler, som intill den 1 juli 1939 gällde för kvinnliga tjänstemän och som inneburo att dessa hade att erlægga ett i förhållande till pensionsunderlaget större avdrag än de manliga tjänstemännen. Någon motsvarighet till ifrågavarande anordning har ansetts icke böra ifrågakomma i det nya reglementet.

I överensstämmelse med vad som fastställts i 1941 års pensionsreglementen har den nu gällande bestämmelsen om en till 30 år begränsad tid för pensionsavdrag icke upptagits i förslaget, utan arbetarna föreslås liksom tjänstemännen skola vidkännas pensionsavdrag så länge anställningen varar.

I fråga om den tidsperiod, för vilken pensionsavdrag skall verkställas, föreslå de sakkunniga, att det nuvarande systemet att anknyta pensionsavdragen till de inom olika verksamhetsområden växlande avlöningsperioderna avlöses med en enhetlig tidsperiod bestämd till kalendervecka, och anföra i denna fråga:

Vissa detaljändringar i fråga om vidkännande av pensionsavdrag ha synts de sakkunniga motiverade, bland annat med beaktande av det enligt arbetarpensionsreglementet föreliggande sambandet mellan tjänstårsberäkningen och uttagandet av pensionsavdrag. Sålunda har det förefallit mindre tillfredsställande att knyta verkningar i pensionshänseende till de växlande avlöningsperioder, vilka för närvarande förekomma eller framdeles kunna bli inför-

da för olika arbetargrupper. Även om man i sistnämnda hänseende torde kunna bortse från en sådan möjlighet som att de ordinarie avlöningsperioderna i något fall göras längre än en månad — förskottsbetalningar skola även fortsättningsvis icke anses såsom ordinarie avlöningsstillfällen — är det enligt de sakkunnigas mening mindre lämpligt att överhuvud taget göra pensionens storlek beroende av längden av de oenhetligt fastställda avlöningsperioder, som tillämpas för olika personalgrupper. De sakkunniga, vilka sålunda utgått från att det är önskvärt att i själva pensionsförfattningen på ett enhetligt sätt bestämma den period, som bör vara avgörande för tjänstårsberäkning, ha i syfte att för arbetarnas vidkommande vinna en viss anpassning till konsekvenserna i pensionshänseende av de olika för tjänstemännen förekommande bestämmelser, vilka innefatta rätt att bibehålla viss avlöning vid kortare ledigheter, ansett lämpligt att fixera längden av ifrågavarande tidsperiod till en vecka. Av pensionstekniska hänsyn har därvid synts lämpligt att tidsperioden sammanfaller med kalendervecka. I enlighet med vad nu anförts har i förevarande paragraf stadgats, att arbetare tillkommande avlöning skall minskas med tjänstepensionsavdrag från och med den kalendervecka, då han blir underkastad reglementets bestämmelser, till och med den kalendervecka, varunder reglementet upphör att vara tillämpligt på honom, samt att sådant avdrag skall beräknas för varje kalendervecka, för vilken arbetaren är berättigad åtnjuta någon avlöning.

Rörande tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna anför de sakkunniga:

Den förordade omläggningen av tjänstepensionsavdragens och därmed även tjänstårens beräkning har icke ansetts böra ovillkorligen medföra att tjänstepensionsavdrag uttages särskilt för varje kalendervecka under månaden, ej ens i de fall där avlöningsperioden sammanfaller med kalenderveckan. I stället ha ökade möjligheter ansetts böra beredas vederbörande myndigheter att i detta hänseende förfara på sätt för de olika arbetsområdena finnes lämpligast, därvid samråd torde böra äga rum med vederbörande personalorganisationer, varför i reglementet intagits ett stadgande att pensionsavdraget enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av vederbörande myndighet, skall uttagas vid ordinarie avlöningsstillfälle minst en gång i månaden.

De föreslagna reglerna om *familjepensionsavdrag* ansluta sig nära till bestämmelserna om tjänstepensionsavdrag. Pensionsavdragens belopp för kvinnliga arbetare ha dock begränsats med hänsyn till det redan nu bestående förhållandet att dessa anställningshavares familjepensionsförmån endast omfattar pupillpensionering. Det har föreslagits fastställt till sådant belopp som utan ny beräkning av familjepensionskostnaden kan antagas erforderligt för täckande av kostnaden för pupillpensioneringen vid tillämpning av familjepensionsunderlaget för lönegraden Eo 1 minskat med 120 kronor och utan hänsynstagande till kostnaden för rörligt tillägg.

Yttranden.

De sakkunnigas förslag att fastställa kalenderveckan såsom den tidsperiod, för vilken pensionsavdrag skall verkställas, har av *marinförvaltningen* befunnits medföra vissa lättnader för avlönings-

uträknande myndigheter, medan *generalpoststyrelsen* tvärtom ansett systemet ägnat att medföra ökat arbete. *Fångvårdsstyrelsen* har föreslagit bibehållande av valfri avdragsperiod av antingen kalendervecka eller månad.

Departements-
chefen.

Jag tillstyrker de sakkunnigas förslag i här behandlade delar.

7. Livränta.

Gällande bestämmelser.

Enligt 16 § gällande tjänstepensionsreglemente är arbetare, som avgår ur statens tjänst utan rätt att komma i åtnjutande av pension enligt reglementet, från och med avgången försäkrad till erhållande av uppskjuten livränta till belopp för år räknat som enligt försäkringsteknisk beräkning svarar mot den intjänta pensionen. Vid dennas beräkning tillämpas en pensionsålder av 63 år. Därest antalet tjänstår vid avgången understiger 30, skall emellertid den intjänta pensionen minskas med 2 procent för varje felande helt tjänstår, och för arbetare, vilken entledigats på egen begäran eller till följd av fel eller försummelse skilts från sin anställning, skall, om avdraget därigenom blir större, den intjänta pensionen minskas, i förra fallet med hälften och i senare fallet med två tredjedelar. Livräntan utgår från och med månaden näst efter den, under vilken vederbörande uppnått en levnadsålder av 63 år, till och med den månad, varunder livräntetagaren avlider. Därest en livränteförsäkrad person ånyo vinner anställning i statstjänst, medförande rätt till pension, eller erhåller sådan befattning med pensionsrätt i av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt eller pensionskassa, i vilken tjänstår för pension må räknas för statsanställningen, upphör hans rätt till livränta.

En viss motsvarighet till uppskjuten livränta finnes på familjepensionsområdet. Familjepension beräknad enligt särskilda regler (»uppskjuten familjepension») tillkommer nämligen efterlevande till förutvarande arbetare, som avgått med rätt till uppskjuten livränta, dock endast under förutsättning att arbetaren under minst fem år innehaft tjänstepensionsberättigande anställning. Uppskjuten familjepension bestämmes i förhållande till ett vid befattningshavarens död för honom gällande grundbelopp (familjepensionens grundbelopp), vilket fastställles med hänsyn till antalet tjänstår och det för den avlidne senast gällande familjepensionsunderlaget. Familjepensionens grundbelopp är lika med familjepensionsunderlaget, så framt vederbörandes tjänstår uppgått till minst trettio, men eljest lika med pensionsunderlaget minskat med $\frac{1}{120}$ för varje full fjärdedel av år, varmed antalet tjänstår understiger trettio. Där summan av antalet tjänstår och den till pensionsåldern återstående tiden utgör mer än etthundratjugu fulla fjärdedels år, skall dock grundbeloppet utgöra så stor del av familjepensionsunderlaget, som antalet fulla eller påbörjade fjärdedels tjänstår utgör av nämnda summa.

Såsom tjänstår räknas vid tillämpning av nu angivna bestämmelser i familjepensionsreglementet tid, vilken arbetaren må räkna som tjänstår enligt 2 § tjänstepensionsreglementet för arbetare.

De sakkunniga.

För rätten till tjänste- och familjelivränta för arbetare föreslås av de sakkunniga motsvarande bestämmelser som fastställts för tjänstemän i de av 1941 års riksdag antagna allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena med de jämkningar, som föranledas av arbetaranställningens skiljaktiga natur. Framställningen i förevarande fråga torde därför kunna huvudsakligen begränsas till att omfatta endast de föreslagna avvikelserna från de för tjänstemännen fastställda bestämmelserna.

I fråga om den minsta anställningstid i statstjänst, som föreslås skola föreskrivas för arbetares rätt till *tjänstelivränta*, ha de sakkunniga föreslagit en begränsningsregel, som avviker från allmänna tjänstepensionsreglementets bestämmelser i ämnet. Sålunda föreskrives att arbetaren för att äga livränterätt skall före avgången antingen under sammanlagt minst tre år ha varit underkastad arbetarpensionsreglementet eller andra tjänstepensionsbestämmelser eller ock under sammanlagt minst sex år i statstjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Om denna bestämmelse anföras de sakkunniga:

Beträffande stadgandets innebörd med avseende å säsongarbetare må påpekas, att i 3-årsfristen må inräknas tid mellan säsonger men däremot icke tid efter senaste säongs slut. I övrigt må allenast framhållas, att tillräcklig anledning ej synts finnas att i detta fall med anställning i statstjänst likställa föregående anställning hos kommun eller enskild arbetsgivare i fall, där en arbetare övergått till statstjänst i samband med statens övertagande helt eller delvis av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag eller i samband med dylik verksamhets eller företags nedläggande.

Enligt allmänna tjänstepensionsreglementet är befattningshavare berättigad att erhålla tjänstelivränta under förutsättning att han, efter att ha blivit underkastad reglementet, avgått ur statens tjänst utan rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension för den av honom vid avgångstillfället innehavda befattningen. I förevarande förslag har däremot livränterättens uppkomst knutits till att arbetaren, efter att hava blivit underkastad reglementet, avgått från anställning som i reglementet avses utan rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension enligt reglementet. Såsom motivering härför anföras de sakkunniga:

Avvikelsen är betingad av hänsyn till att jämväl sådan arbetare skall erhålla livränterätt, vilken vid anställningens upphörande visserligen icke avgått ur statstjänst men likväl upphört att äga tjänstepensionsrätt till följd av att han övergått till anställning med mindre än normal arbetstid. I och för sig kunna måhända skäl tala för att vidtaga en dylik jämkning jämväl i allmänna tjänstepensionsreglementets motsvarande stadgande med hänsyn till den på tjänstemannaområdet föreliggande möjligheten att en pensionsberättigad tjänsteman övergår till med pensionsrätt ej förenad arvodesanställning; en dylik övergång torde emellertid på det hela taget vara undantagsmässig, och de sakkunniga ha med hänsyn därtill icke funnit anledning föreligga att framställa något förslag på denna punkt.

I överensstämmelse med vad som genomförts beträffande tjänstemännen föreslå de sakkunniga vidare, att Kungl. Maj:t utverkar bemyndigande att förordna om utbytande av rätt till uppskjuten livränta enligt 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare mot förtidslivränta.

Vad angår det pensionsunderlag, som skall tillämpas vid livräntans bestämmande, stadgas i allmänna tjänstepensionsreglementet, att i förekommande fall viss medeltalsberäkning av pensionsunderlag skall ske för sådana fall, där avgångstjänsten innehafts under kortare tid än tre år. De sakkunniga ha ansett ett motsvarande stadgande icke erforderligt i arbetarpensionsreglementet och anföra såsom motivering härför:

Anledningen till att bestämmelse införts om medeltalsberäkning av pensionsunderlag, då fråga är om avgång med livränta, har varit att man velat bringa livräntans storlek i skälig relation till den genomsnittsinkomst, vederbörande haft under den avsedda tidsperioden. Då fråga är om befattningshavare i statens tjänst, för vilka befordran kan innebära en avsevärd inkomstökning, föreligga uppenbarligen starkare skäl för införande av en dylik regel än i fråga om arbetare, för vilka uppflyttning i pensionshänseende endast kan medföra en relativt obetydlig ökning av pensionsbeloppet, enligt förvarande förslag uppgående vid index 156 till 204 kronor för man och 180 kronor för kvinna. Då härtill kommer, att en regel rörande medeltalsberäkning på detta område visat sig svår att utforma på sådant sätt, att den ägnar sig för användning såväl beträffande arbetare i årsanställning som för säsongarbetare, ha de sakkunniga ansett sig icke böra i förslaget medtaga någon dylik regel.

De sakkunniga ha icke i sitt förslag upptagit någon motsvarighet till gällande arbetarpensionsreglementes regel om särskild minskning av livränta för den, vilken entledigats på egen begäran. I denna fråga anföres:

De sakkunniga få erinra, hurusom pensionsstyrelsen i yttrande över 1930 års pensionssakkunnigas betänkande med förslag till arbetarpensionsreglemente såsom sin mening framhöll, att skäl icke syntes föreligga att vid entledigande, om vilket befattningshavaren själv ansökt, bereda honom sämre villkor än en ordinarie tjänsteman; även allmänna civilförvaltningens lönenämnd fann tveksamt, om ifrågavarande begränsning av intjänt pension vid entledigande på egen ansökan kunde anses skälig och billig. 1938 års pensionssakkunniga hysa för sin del den uppfattningen, att med hänsyn till livräntans karaktär av intjänt förmån icke föreligga starkare skäl för en dylik reduktionsregel beträffande förtidsavgången arbetare än då fråga är om exempelvis en extra ordinarie tjänsteman, som frivilligt avgått utan pensionsrätt.

De för *familjelivränta* föreslagna bestämmelserna ansluta sig nära till vad som för närvarande gäller beträffande familjepension efter förutvarande icke tjänstepensionsberättigad arbetare; dock medges å ifrågavarande förmån icke rörligt tillägg. Den i reglementet föreslagna familjelivräntan skiljer sig icke till konstruktionen från motsvarande förmån enligt 1941 års allmänna familjepensionsreglemente.

Departements-
chefen.

Vad de sakkunniga sålunda förordat torde böra genomföras.

8. Sammanträffande av förmåner.

Enligt 15 § gällande arbetarpensionsreglemente skall, därest arbetare, som åtnjuter invalid- eller sjukpension, erhåller pension för annan statsanställning, förstnämnda pension minskas med ett belopp, motsvarande två tredjedelar av den lägre pensionen eller, om båda äro lika, av den ena av dem. I fråga om förening av familjepension med annan sådan förmån eller med lön eller tjänstepension innehåller gällande familjepensionsreglemente för arbetare en bestämmelse i 7 § 5 mom., som avser fall, där familjepension enligt reglementet sammanträffar med lön för statsanställning, vilken är förknipad med tjänstepensionsrätt, eller tjänstepension för sådan anställning eller ock annan familjepension, utgående enligt familjepensionsreglementet för arbetare eller eljest av statsmedel. I dylikt fall skall familjepensionen minskas med den däri ingående rörliga delen jämte så stor del av 120 kronor, som den fasta pensionsdelen utgör av familjepensionsunderlaget.

Under hänvisning till de överväganden, som legat till grund för lösningen av detta spörsmål i de allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, ha de sakkunniga förordat att även på förevarande område införas enahanda regler som för tjänstemännen.

Om förfarandet vid sammanträffande av lön och tjänstepension anse de sakkunniga, att bestämmelser icke böra meddelas i reglementet utan att denna fråga bör lösas i samband med ingående av kollektivavtalen om arbetarpersonals löneförmåner. Härom anföres:

I detta sammanhang må framhållas, att de sakkunniga övervägt, huruvida icke i arbetarpensionsreglementet borde meddelas en bestämmelse om reduktion av pension vid dess sammanträffande med lön. Även om vissa skäl i och för sig kunde anföras för en dylik lösning, ha de sakkunniga likväl icke ansett påkallat att framlägga något förslag därom. De sakkunniga ha emellertid härvid utgått från att denna fråga blir föremål för beaktande från vederbörande statliga myndigheters sida i samband med ingående av kollektivavtal, så att i dylika avtal införas lämpliga bestämmelser till förebildande av att pensionerad arbetare vid återanställning får jämte pensionen åtnjuta oavkortad avlöning. I anslutning till de grundsatser, som av de sakkunniga i 1941 års betänkande med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen uttalats i fråga om lösningen av motsvarande spörsmål för tjänstemännens vidkommande och som i 1941 års proposition lämnades utan erinran, torde dylika bestämmelser i princip böra gå ut på en nedsättning av avlöningen med belopp motsvarande pensionsförmånen. En annan fråga, till vilken de sakkunniga icke ha anledning taga ståndpunkt, är huruvida i särskilda fall mera exceptionella förhållanden på arbetsmarknaden kunna nödvändiggöra avsteg från nämnda huvudregel för att tillförsäkra staten kvalificerad tillfällig arbetskraft i erforderlig omfattning.

De sakkunniga föreslå vidare, att Kungl. Maj:t utverkar bemyndigande att i fall, där med förmån enligt tjänste- och familjepensionsreglementena för arbetare i statens tjänst sammanträffar tjänste- eller familjepensionsförmån

enligt annan pensionsförfattning och förmåner intjänats av samma person, medge undantag från de bestämmelser angående sammanträffande av förmåner — rörande pensionsunderlag, tjänstårsberäkning eller särskild reduktion i anledning av sammanträffande — som må finnas meddelade i sådan annan pensionsförfattning. Anledningen härtill vore att den i propositionen 339/1941 (sid. 175) såsom principiellt riktig betecknade regleringen av sammanträffande förmåner icke kunde ernås under annan förutsättning än att dylikt undantag medgäves.

Yttranden.

Den av de sakkunniga föreslagna ordningen vid sammanträffande av lön och tjänstepension har uttryckligen tillstyrkts av *arméförvaltningen* och *försvarsväsendets verkstadsnämnd*, varvid dock arméförvaltningen framhållit önskvärdheten av att bestämmelse i ämnet inflöte i pensionsreglementet.

*Departements-
chefen.*

I likhet med de sakkunniga anser jag, att bestämmelser om förfarandet vid sammanträffande av lön och tjänstepension icke böra meddelas i tjänstepensionsreglementet. Såsom de sakkunniga förutsatt bör denna fråga lösas i samband med ingående av kollektivavtal om arbetarpersonalens löneförmåner. Mot de riktlinjer för frågans lösning, som de sakkunniga angivit, har jag icke någon erinran att framställa. Då de sakkunnigas förslag i nu berörda hänseenden icke heller i övrigt givit mig anledning till erinran, tillstyrker jag desamma.

9. Ikraftträdande, övergångsbestämmelser m. m.

Ikraftträdande.

De nya tjänste- och familjepensionsreglementena för arbetare föreslås skola träda i kraft samma dag som 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen eller den 1 juli 1942. I samband med bestämmelse om ikraftträdandet har föreslagits ett stadgande om upphävande av de olika pensionsbestämmelser, som kunna finnas stridande mot det nya reglementets bestämmelser. Å anställningshavare, som redan erhållit pension eller rätt till uppskjuten livränta enligt de äldre bestämmelserna, avses dessa emellertid alltjämt skola äga tillämpning.

Övergångsbestämmelser.

I 2 § 2 mom. av det föreslagna tjänstepensionsreglementet har intagits ett stadgande, enligt vilket från dess tillämpningsområde skall, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, vara undantagen arbetare, vilken vid statens övertagande av kommunalt driven verksamhet eller enskilt företag övergått till anställning, som avses i reglementet. Under anförande att anledning saknas att från reglementets tillämpning undantaga dylika arbetare, å

vilka det nu gällande arbetarpensionsreglementet är tillämpligt, ha de sakkunniga i punkten 1 av övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet föreslagit ett stadgande av innebörd, att i 2 § 2 mom. av det föreslagna tjänstepensionsreglementet avsedd arbetare, för vilken 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare varit gällande, skall vara underkastad bestämmelserna i det nya reglementet.

Efter reglementenas föreslagna ikraftträdande den 1 juli 1942 börjar den första kalenderveckan den 5 samma månad. Med anledning härav föreslå de sakkunniga meddelande av övergångsbestämmelser av innehåll dels att reglementenas föreskrifter angående pensionsavdrag skola tillämpas först från och med den 5 juli 1942 dels ock att för arbetare, som för tiden 1—4 juli 1942 är berättigad åtnjuta någon avlöning, skall för denna tid uttagas pensionsavdrag med vissa reducerade belopp.

Beträffande de övergångsspörsmål, som hänföra sig till sättet att verkställa pensionsavdrag i juni månad 1942, anföra de sakkunniga att i anslutning till de nya pensionsreglementenas ikraftträdande jämväl torde erfordras en föreskrift rörande verkställande av pensionsavdrag enligt gällande pensionsreglementen för den tid under juni månad, som kan infalla efter utgången av den sista avlöningsperioden under månaden. De sakkunniga ha förordat, att pensionsavdraget för dylik tid verkställas med ett efter förhållandet mellan densamma och längden av en normal avlöningsperiod reducerat belopp, varjämte restperioden i fråga om tjänstårsberäkning borde behandlas som en enhet. Under hänvisning härtill ha de sakkunniga föreslagit, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att meddela erforderliga föreskrifter i detta hänseende.

I fråga om hänsynstagande till tidigare innehavd tjänst ha de sakkunniga under punkten 3 i övergångsbestämmelserna till det föreslagna tjänstepensionsreglementet upptagit ett stadgande av samma innebörd som i 6 punkten av övergångsbestämmelserna till allmänna tjänstepensionsreglementet. Stadgandet överensstämmer i huvudsak med 5 punkten av övergångsbestämmelserna till det gällande arbetarpensionsreglementet.

Såsom tidigare anförts vid behandlingen av pensionsunderlagen bör enligt de sakkunnigas inenig meddelas övergångsbestämmelser, som medgiva de kvinnliga arbetare, för vilka de nya bestämmelserna innebära en sänkning av familjepensionsunderlagen, rätt att mot erläggande av nu gällande högre familjepensionsavdrag bibehållas vid nuvarande familjepensionsrätt. Bestämmelser härom ha införts under 2 punkten övergångsbestämmelserna till familjepensionsreglementet.

I vad rör tjänstårsberäkningen föreslå de sakkunniga, att den i 3 punkten övergångsbestämmelserna till gällande arbetarpensionsreglemente för vissa äldre arbetare medgivna förmånligare ordningen bibehålles med viss jämkning och anföra härom:

I 3 punkten av övergångsbestämmelserna till det gällande arbetarpensionsreglementet meddelas vissa regler om en utökad rätt till tillgodoräkning såsom tjänstår av tid före den 1 januari 1935 för sådan arbetare, vilken vid nämnda tidpunkt ej var delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statstjänst. Regeln innebär, att om arbetaren avgår med rätt till pension före den 1 januari 1945 och därvid med tillämpning av de eljest tillämpliga tjänstårsberäkningsbestämmelserna icke kan räkna 25 tjänstår, den omfattning vari icke pensionsberättigande anställningstid tillgodoräknas må på visst sätt höjas utöver två tredjedelar, i den mån så erfordras för att antalet tjänstår skall uppbringas till 25. Vid avgång under tiden 1 januari 1940—31 december 1944 sker sålunda tillgodoräkning med intill tre fjärdedelar av dylik anställningstid. 14 § 2 mom. av reglementsförslaget innebär bland annat ett bibehållande av nämnda övergångsstadgande vid kraft i förhållande till det nya reglementet. De sakkunniga ha emellertid uppmärksammat, att en sådan ojämnhet enligt nuvarande bestämmelser kan uppkomma, att en arbetare vid avgång före den 1 januari 1945 erhåller större antal tjänstår än vid avgång först vid nämnda tidpunkt eller senare. Då det — oavsett pensionsförmånens höjning enligt förslaget — syntes mindre tilltalande, att de sammanlagda tjänstår, arbetaren skulle kunnat räkna sig tillgodo vid avgång före angivna dag, icke få tillgodoräknas i händelse arbetaren kvarstår i anställningen intill en senare tidpunkt, ha de sakkunniga under punkten 4 i övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet beträffande härav avsedd arbetare, som avgår med tjänstepension den 1 januari 1945 eller senare, föreslagit en bestämmelse, enligt vilken de jämlikt 14 § beräknade tjänståren i förekommande fall må utökas i sådan omfattning, att tjänstårens antal icke understiger vad som kunnat tillgodoräknas, därest avgången skett omedelbart före den 1 januari 1945 och stadgandet i 3 punkten av de till 1934 års reglemente hörande övergångsstadgandena därvid tillämpats.

Under 3 punkten övergångsbestämmelserna till det nya familjepensionsreglementet föreslå de sakkunniga fortsatt giltighet av vissa speciella tillgodoräkningsregler. De sakkunniga anföra härom:

I en vid gällande familjepensionsreglemente för arbetare fogad övergångsbestämmelse meddelas en regel angående utvidgad rätt till tjänstårsberäkning för arbetare, å vilken tjänstepensionsreglementet för arbetare vunnit tillämpning före familjepensionsreglementets ikraftträdande och som vid sin död kvarstod eller skall anses ha kvarstått i tjänst eller ock åtnjöt pension. Regeln innebär att, även i den mån detta ej följer av reglementsbestämmelserna, för bestämmande av familjepension åt arbetarens efterlevande såsom tjänstår må räknas hela den tid, under vilken han, innan familjepensionsreglementet blev å honom tillämpligt, i statstjänst innehaft anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Därest arbetaren i samband med statens övertagande av enskilt företag övergått till anställning i statens tjänst, må även tillgodoräknas den tid i det enskilda företagets tjänst, som han med tillämpning av 4 punkten av övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för arbetare förklarats skola få tillgodoräkna såsom tjänstår.

En bestämmelse motsvarande den nu refererade gäller enligt 2 punkten av de till 1936 års allmänna familjepensionsreglemente hörande övergångsstadgandena i fråga om icke-ordinarie befattningshavare och har erhållit giltighet jämväl i förhållande till det av 1941 års riksdag beslutade nya allmänna familjepensionsreglementet, så att jämlikt densamma förvärvade tjänstår må

tillgodoräknas vid bestämmande av familjepension enligt det nya reglementet. Ett dylikt bibehållande av rätten till utvidgad tjänstårsberäkning har av billighetsskäl ansetts böra få ske även vid ikraftträdandet av det föreslagna nya familjepensionsreglementet för arbetare.

De sakkunniga föreslå vidare, att Kungl. Maj:t utverkar bemyndigande att jämväl i övrigt meddela de övergångsbestämmelser, som må finnas erforderliga och anföra härom:

Måhända kan det visa sig erforderligt att i något avseende, utöver vad i förslagen till nya tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare avses, meddela särskild övergångsbestämmelse. Detta kan exempelvis bli fallet, där i något fall tjänsteman, vilken varit delägare i av staten övertagen familjepensionskassa, erhåller arbetaranställning. De sakkunniga, som vilja erinra att riksdagen i samband med godkännandet av allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen (r. skr. nr 528) lämnat Kungl. Maj:t bemyndigande att meddela särskilda övergångsbestämmelser utöver de i reglementena innefattade, vilja föreslå att Kungl. Maj:t åt sig utverkar ett liknande bemyndigande med avseende å de föreslagna arbetarpensionsreglementena.

I detta sammanhang må slutligen erinras, att 1941 års riksdag i samband med godkännandet av de allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena jämväl bemyndigade Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om bland annat tillämpning av nämnda reglementen i vissa fall å tjänstemän avgångna med pension enligt civila eller militära tjänstepensionsreglementet samt utbetalande av pensionstillägg åt vissa sådana tjänstemän. Bemyndigandet avser, att de nya reglementena skola från och med ikraftträdandet göras tillämpliga å sådana tjänstemän, som blivit underkastade de 1939 eller 1940 utfärdade nya avlöningsförfattningarna men pensionerats före pensionsregleringens genomförande, samt att dessa pensionerade tjänstemän därjämte skola erhålla gottgörelse med 10 kronor för varje månad de dessförinnan åtnjutit pension.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 7 april 1942 dagtecknad skrift har *stats-tjänarkartellen* hemställt, att de nya pensionsbestämmelserna för arbetare måtte få övergångsvis tillämpas för arbetare, som avgått med pension efter den 1 juli 1939, samt att kompensation för de lägre förmåner, som åtnjutits före de nya pensionsreglementenas ikraftträdande, måtte utgå med 10 kronor för månad. Till motivering har statstjänarkartellen anført:

Övergångsanordningarna för tjänstemännens vidkommande grunda sig på det förhållandet, att det ansågs berättigat att pensionstagare bland dessa bereddes viss kompensation för de lägre pensionsförmåner, som åtnjutits till följd av att pensionsregleringen trätt i kraft först någon tid efter löneregleringens genomförande. Ehuru väl att tidpunkten för enhetliga löneregleringar icke lika klart fixeras enligt det numera förhärskande systemet för fastställande av lönevillkoren för arbetarnas vidkommande — kollektivavtalet — som enligt avlöningsreglementena, torde likväl i föreliggande sammanhang i stort sett samma skäl kunna åberopas för samma övergångsanordningar i fråga om pensionsreglementenas ikraftträdande för båda kategorierna. För de ojämförligt största områdena inom statsdriften, där ett större antal kollektivavtalsanställda arbetare finnas anställda — statens järnvägar, telegraf-

verket, försvarsverken m. fl. — fastställdes nämligen kollektivavtal under 1939, vilka bl. a. rönste starkt inflytande av de enligt avlöningsreglementena fastställda normerna. Förutom justering av grundlönerna med hänsyn till löneutvecklingen intogos i samtliga vid denna tidpunkt tillkomna kollektivavtal bestämmelser om rörligt tillägg i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i avlöningsreglementena. Kollektivavtalen ha praktiskt taget oförändrade gällt sedan 1939. Enligt statstjänarkartellens mening föreligga sålunda samma skäl att övergångsvis tillämpa de nya bestämmelserna för arbetare, som avgått med pension efter den 1 juli 1939, som för tjänstemännen. För beredande av kompensation åt arbetare, som avgått med pension efter nämnda tidpunkt, för de lägre pensionsförmåner, dessa åtnjutit före pensionsregleringens ikraftträdande, bör vidare samma system komma till användning som för tjänstemännen.

*Departements-
chefen.*

Mot de sakkunnigas förslag i fråga om reglementenas ikraftträdande samt övergångsbestämmelser till reglementena har jag icke funnit anledning till erinran.

De nyss berörda särskilda övergångsanordningarna för statstjänstemännen innebära, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, att före de nya pensionsreglementenas ikraftträdande pensionsavgångna statstjänstemän, vilka blivit underkastade de 1939 och 1940 utfärdade avlöningsförfattningarna, erhållit rätt att från pensionsreglementenas ikraftträdande komma in under dessas tillämpning samt att för tiden dessförinnan uppbära vissa retroaktivbelopp.

Statstjänstemännens pensionsförmåner äro satta i bestämd relation till de dem tillerkända löneförmånerna. En definitiv lönereglering för tjänstemännen får med hänsyn härtill en pensionsreglering som given konsekvens och vid avvägningen av löneförmånerna tages hänsyn, bland annat, till de ändrade pensionsförmåner, som föranledas av löneregleringen. Löneregleringen och pensionsregleringen utgöra alltså två delar av ett och samma problem. Detta förhållande utgör, om pensionsregleringen sättes i kraft senare än löneregleringen, ett skäl för att tjänsteman, som blivit delaktig av löneregleringen men avgått med pension före pensionsregleringens ikraftträdande, blir delaktig jämväl av sistnämnda reglering.

I fråga om den statsanställda arbetarpersonalen föreligga icke samma skäl att giva en pensionsreglering tillbakaverkande kraft. Nämnda personal är indelad i särskilda pensionsgrupper. Ehuru lönerna avsevärt variera inom varje sådan grupp, är ett enhetligt pensionsunderlag fastställt för gruppen. Någon bestämd relation mellan lön och pension finns därför icke utan relationen växlar avsevärt såväl för olika arbetare som för en och samma arbetare vid olika inkomstlägen. Slutandet av nytt löneavtal bör icke — lika litet som förändringar i löneinkomsten under ett löneavtals giltighetstid — i och för sig föranleda, att pensionsfrågan tages upp till omprövning. När en pensionsreglering för arbetarna genomföres, finnes därför ej samma anledning att anknyta dess ikraftträdande till tidpunkten, då ett nytt löneavtal börjar löpa, som att anknyta ikraftträdandet av en pensionsreglering för statstjänstemännen till tidpunkten för löneregleringens genomförande.

Den här förordade pensionsreformen för arbetarna har icke sin grund i de nya kollektivavtal, som ingingos 1939. Ej heller ha förslagen om höjning för de manliga arbetarna av pensionsunderlagen med ett belopp motsvarande en lönegrad föranletts av de för tjänstemännen senast genomförda löneregleringarna och den i anslutning därtill beslutade pensionsregleringen. Enligt min mening hade oavsett angivna förhållanden en pensionsreglering för arbetarna bort komma till stånd.

Jag anser på grund av vad nu anförts tillräckliga skäl icke föreligga att, såsom statstjänarkartellen hemställt, föreskriva samma övergångsanordningar för arbetarna som för tjänstemännen.

II. De summariska tjänstepensionsbestämmelserna.

Gällande bestämmelser.

Enligt kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst har sådan arbetare, som icke uppfyller fordringarna för delaktighet i den med avgiftsplikt förbundna tjänstepensioneringen enligt arbetarpensionsreglementet men som under längre tid fullgjort arbete för statens räkning, möjlighet att erhålla ålderdomsförsörjning genom en efter mera summariska grunder anordnad pensionering, till vilken bidragsplikt från de anställdas sida icke föreligger.

Beträffande innebörden av dessa föreskrifter ha de sakkunniga i betänkandet (sid. 26—27) framlagt en redogörelse, till vilken torde få hänvisas.

De sakkunniga.

Betydelsen av den summariska pensionskungörelsen torde enligt de sakkunnigas förmenande komma att minska vid bifall till vad de sakkunniga i sitt förslag till tjänstepensionsreglemente för arbetare förorda i fråga om befogenhet för Kungl. Maj:t att under vissa förutsättningar under reglementet inordna anställningshavare inom arbetsområden, inom vilka ej föreligger ett fortlöpande behov av arbetskraft. De sakkunniga anse dock dylika summariska bestämmelser allttjämt vara behövliga för pensionsfrågans ordnande såväl för en del arbetare, vilka sysselsättas i verksamhet av icke fortlöpande natur men ha en arbetstid av normal omfattning, som även för arbetare i anställning, för vilken icke gäller normal arbetstid.

Beträffande de *pensionsbelopp*, som böra gälla för denna på avgiftsplikt icke grundade pensionsförmån, föreslå de sakkunniga, att de i kungörelsen fastställda normalbeloppen uppräknas till 1935 års levnadskostnadsnivå och att på dessa i framtiden skall utgå rörligt tillägg efter samma grunder, som föreslås beträffande pensioner enligt arbetarpensionsreglementet. Med beaktande härav ha de sakkunniga beräknat följande pensionsbelopp såsom utgångspunkt vid omräkningen:

		Pensionsbelopp	
		man kronor	kvinnor kronor
Om anställningstiden understiger 20 år		636	480
» » uppgår till 20 men ej till 25 år.....		816	624
» » » » 25 » » » 30 »		996	764
» » » » 30 år eller mera		1,164	900.

De sakkunniga anföra vidare i denna fråga:

Den omständigheten att — på grund av nuvarande anordning med tilläggsunderlag vid bestämmande av dyrtidstillägg å de lägsta pensionsbeloppen — pension jämte rörligt tillägg vid tillämpning av nämnda belopp kommer att i högre indexlägen, vilka nås under en stigande prisutveckling, för de lägsta intervallerna stundom något understiga pension jämte dyrtidstillägg enligt nu gällande bestämmelser, synes icke böra föranleda någon höjning av grundbeloppen; vid en övergång till systemet med rörligt tillägg är det icke möjligt att i alla lägen ernå full korrespondens med nuvarande grunder. Däremot har en kontrollberäkning ansetts böra ske för att pröva, huruvida de pensioner, som med tillämpning av de uppräknade beloppen kunna beviljas enligt den summariska kungörelsen, stå i någorlunda skäligt förhållande till löneinkomsten för de arbetare med fulltidstjänstgöring, vilka icke bliva delaktiga i pensioneringen enligt arbetarpensionsreglementet. I detta syfte har en beräkning verkställt rörande de belopp, som skulle kunna betraktas såsom lämpliga pensionsunderlag för arbetare med inkomster ligande närmast under de minimibelopp, vilka i annat sammanhang förordats såsom förutsättning för arbetarpensionsreglementets tillämplighet. Dessa belopp äro för manliga anställningshavare 2,400 kronor och för kvinnliga anställningshavare 1,800 kronor. Två tredjedelar av nämnda belopp utgöra 1,600 respektive 1,200 kronor. Om sistnämnda båda belopp minskas med förslagsvis omkring 20 procent i anledning av att pensioneringen enligt de summariska grunderna icke är förenad med bidragsplikt, kommer man till belopp av respektive 1,280 och 960 kronor, vilka skulle kunna betraktas såsom skäliga pensionsbelopp för sådana anställningshavare i nämnda lönelägen, vilka kunna räkna minst 30 tjänstår och vilka under sin anställning fullgjort en arbetstid av normal omfattning.

På grundval av dessa beräkningar och med iakttagande av vissa jämförelser för vinnande av lämplig delbarhet hos pensionsbeloppen ha de sakkunniga föreslagit, att den nuvarande normala pensionsskalan i den summariska pensionskungörelsen i samband med införande av rätt till rörligt tillägg ersättes med följande skala:

		Pensionsbelopp	
		man kronor	kvinnor kronor
Om anställningstiden understiger 20 år		636	480
» » uppgår till 20 men ej till 25 år.....		840	648
» » » » 25 » » » 30 »		1,044	804
» » » » 30 år eller mera		1,260	960.

Beträffande dessa pensionsbelopp anför de sakkunniga:

Det är tydligt att den summariska pensionskungörelsens pensionsbelopp för framtiden liksom hittills bliva att anse såsom maximibelopp. Vid pensionernas avvägning med ledning av normalskalan bör sålunda hänsyn tagas icke blott till löneinkomstens storlek under de senaste fem anställningsåren utan även till omfattningen av anställningshavarens tjänstgöring under anställningstiden, så att pensionsbeloppen icke för anställningshavare med t. ex. 4 timmars daglig tjänstgöring bliva lika höga som för anställningshavare med normal daglig arbetstid. Redan nu gällande stadganden lämna emellertid möjlighet till en dylik anpassning av pensionsbeloppen efter växlande löne- och arbetstidsförhållanden, varför ändring i bestämmelserna i detta hänseende icke synes erforderlig.

Beträffande *övriga bestämmelser* förorda de sakkunniga en jämkning i fråga om minimistiden i anställning för åtnjutande av pension och anför härom:

Med avseende å övriga bestämmelser i kungörelsen torde jämkning kunna ifrågasättas på vissa punkter. Enligt 2 § i kungörelsen kan en mindre brist i den förutsatta minimistiden av 15 tjänstår i anställning, som utgjort huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla, uppvägas av en överskjutande avsevärd tid i anställning, vilken icke kan betraktas såsom huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla. Om däremot arbetaren enbart tjänstgjort i anställning, som varit att betrakta såsom huvudsaklig sysselsättning, föranleder en mindre brist i 15 års tjänstetid före 60 års ålder, att anställningshavaren uteslutes från pensionsmöjlighet, även om han efter 60 års ålder kvarstått i anställningen under ett flertal år. För att förebygga mindre tillfredsställande verkningar av ifrågavarande regel ha framställningar till riksdagen avlåtit i åtskilliga fall. En viss uppmjukning i kungörelsens förutsättningar på denna punkt synes vara önskvärd. Å andra sidan kan det knappast betecknas såsom tillfredsställande, att för en anställningshavare, som före 60 års ålder intjänat 15 tjänstår och alltså har möjlighet att erhålla pension enligt kungörelsen, vid beräkning av pensionsbeloppet tages obegränsad hänsyn till anställningsår efter 60-årsåldern, medan däremot anställningshavare med pensionsrätt enligt arbetarpensionsreglementet icke får räkna tjänstår för pension för tid efter pensionsålderns inträde. Lämpligt skulle enligt de sakkunnigas mening vara, att vid beräkning av anställningsår enligt den summariska pensionskungörelsen tid, som infaller efter 60 års ålder, antingen reduceras med skälig kvotdel eller ock tages i beräkning endast med visst högsta antal år.

Därutöver påpeka de sakkunniga möjligheten att ytterligare jämkningar kunna bli erforderliga i anledning av genomförandet av den nya tjänstepensionslagstiftningen för tjänstemän och arbetare. Då emellertid nu gällande kungörelse sedan riksdagen godkänt huvudgrunderna för pensioneringen utfärdats i administrativ ordning, föreslå de sakkunniga att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande till de föreslagna ändringarna i pensionsskalan samt sedermera, efter vederbörande myndigheters hörande, utfärda de nya bestämmelser i ämnet som kunna finnas påkallade.

Yttranden.

De föreslagna summariska pensionsbestämmelserna, vilka uttryckligen tillstyrkts av *domänstyrelsen*, ha av *statskontoret* beträffande pensionsbeloppen föreslagits ändrade i överensstämmelse med vad statskontoret föreslagit beträffande tjänstepensionsunderlagens storlek, varjämte ämbetsverket beträffande den av de sakkunniga föreslagna regeln för tillgodoräkning av tjänstetid efter 60 års ålder anfört följande.

Vad beträffar den av de sakkunniga ifrågasatta jämkningen av 2 § av ifrågavarande kungörelse får statskontoret uttala, att det principiellt sett synes mindre tillfredsställande, att en arbetare, på vilken de summariska bestämmelserna äro tillämpliga, skulle medgivas räkna tjänstår för tid, som infaller efter uppnåendet av den reguljära pensionsåldern av 60 år, medan en arbetare, som är underkastad de på avgiftsplikt grundade tjänstepensionsbestämmelserna, är utesluten från dylik möjlighet. Enligt ämbetsverkets mening bör det som regel icke ifrågakomma, att arbetare, som innehar anställning med en daglig arbetstid av normal omfattning, medgives kvarstå efter fyllda 60 år. Dylik anställningshavare bör följaktligen icke heller medgivas att räkna tjänstår efter denna tidpunkt.

Förhållandet torde emellertid ställa sig i viss mån annorlunda, när fråga är om anställningshavare med en daglig arbetstid, understigande den normala. Riksdagen har ock — såsom de sakkunniga antytt — i åtskilliga fall medgivit rätt för arbetare, tillhörande denna kategori — exempelvis städerskor — att i pensionshänseende räkna tjänstår för tid, som infallit efter det vederbörande fyllt 60 år. Statskontoret vill icke bestrida, att en uppmjukning av bestämmelserna för här avsett fall kan vara befogad. I likhet med de sakkunniga anser statskontoret dock, att vid beräkningen av pensionsbelopp för dessa arbetare obegränsad hänsyn icke bör tagas till anställningsåren efter 60-årsåldern. I anslutning till de sakkunnigas förslag härutinnan vill statskontoret förorda, att vid beräkning av pension enligt den summariska pensionskungörelsen anställningstid, som infaller efter den tidpunkt, från och med vilken rätt till pension enligt lagen om folkpension inträder, icke må räknas såsom tjänstår, ävensom att tiden dessförinnan, i den mån den infaller efter det anställningshavaren uppnått en ålder av 60 år, må reduceras med skälig kvotdel.

*Departements-
chefen.*

De av de sakkunniga föreslagna pensionsbeloppen finner jag mig böra tillstyrka. De jämkningar i grunderna för den summariska arbetarpensioneringen, som anses böra genomföras på grund av vad de sakkunniga i övrigt ifrågasatt eller som eljest kunna bli erforderliga i anledning av den nya tjänstepensionslagstiftningen för tjänstemän och arbetare, torde Kungl. Maj:t äga vidtaga i administrativ ordning. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att frågan om tillgodoräkning av tjänstetid efter 60 års ålder icke synes på det föreliggande utredningsmaterialet kunna upptagas till slutligt avgörande. Ytterligare utredning i ämnet pågår nu inom finansdepartementet.

III. Kostnadsberäkningar.

På uppdrag av de sakkunniga har förste aktuarien *B. Wingborg* utfört vissa beräkningar till belysande av de ekonomiska verkningarna av de sakkunnigas förslag till nytt tjänstepensionsreglemente för arbetare under tiden närmast efter det föreslagna reglementets ikraftträdande. En redogörelse för beräkningarna och dessas resultat lämnas i en av Wingborg utarbetad, vid betänkandet fogad promemoria. Av promemorian framgår, att den totala kostnadsökningen vid bifall till de sakkunnigas förslag kan beräknas uppgå för budgetåret 1942/43 till 50,000 kronor, för budgetåret 1943/44 till 150,000 kronor, för budgetåret 1944/45 till 250,000 kronor samt för kalenderåret 1950 till 980,000 kronor. Ifrågavarande siffror äro bruttokostnadssiffror och komma att minskas genom den ökning i tjänstepensionsavdragen, som föreslås av de sakkunniga men vars samlade verkan icke med föreliggande material kunnat till storleken uppskattas. Å andra sidan har vid beräkningen icke tagits hänsyn till den merkostnad, som kan föranledas av de sakkunnigas förslag om utsträckning av pensionsreglementets tillämpning till att omfatta vissa grupper av anställningshavare i arbete av icke fortlöpande beskaffenhet.

IV. Kompensation för familjepensionsavdrag.

I samband med att familjepensionsrätt bereddes för icke-ordinarie personal i tjänstemannaställning från och med den 1 juli 1937, medgävo statsmakterna genom beslut samma år, att extra ordinarie tjänstemän, som ännu ej vunnit uppflyttning till högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad, provisoriskt finge komma i åtnjutande av ett lönetillägg med belopp lika med det för befattningen fastställda familjepensionsavdraget. Detta provisoriska lönetillägg avvecklades i samband med 1939 års lönereglering. Samtidigt härmed vidtogs vid konstruktionen av nya löneplaner den ändringen i löneklassindelningen, att begynnelselönen för extra ordinarie tjänstemän — vilken tidigare legat två löneklasser under begynnelselönen för ordinarie tjänstemän i motsvarande lönegrader — höjdes en löneklass och sålunda sattes allenast en löneklass lägre än ordinarie tjänstemäns begynnelselön. Någon ändring av slutlönen läge i förhållande till ordinarie tjänstemän ägde däremot ej rum.

Under åberopande av det provisoriska lönetillägg, som sålunda tillerkänts vissa extra ordinarie tjänstemän, gjorde vissa personalorganisationer år 1937 i skrivelser till Kungl. Maj:t — med hänvisning till att inom de olika verksamhetsgrenar av statsdriften, i vilka organisationerna representerade de anställda, utginge löner med belopp, varierande mellan 150 och 200 kronor för månad — framställning om medgivande att jämväl de arbetare, å vilka familjepensionsreglementet för arbetare vore tillämpligt, måtte komma i åtnjutande av motsvarande förmån. Frågan härom anmäldes av mig i proposition nr 167 till 1938 års riksdag. Därvid anförde jag bland annat, att den

icke obetydliga förmån, som beretts de statliga arbetarna genom familjepensioneringens ordnande, måste anses väl uppväga den belastning av arbetarnas ekonomi, som följde av de föreskrivna familjepensionsavdragen. Vid den statliga pensioneringen gällde såsom allmän princip, att löntagaren skulle vidkännas pensionsavdrag å honom tillkommande lön. Denna princip borde bibehållas även för pensionsberättigad statlig arbetarpersonal. Emellertid syntes vissa billighetsskäl tala för att ifrågavarande personal i samband med övergången till det nya familjepensionssystemet kompenseras för de med denna pensionering förenade avdragen. Då jag sålunda förordade, att statens arbetare temporärt skulle kompenseras för familjepensionsavdragen, framhöll jag samtidigt, att compensation icke borde ifrågakomma efter det nya löner fastställts vid blivande avtalsuppgörelser, vare sig dessa hade karaktären av kollektiva eller individuella uppgörelser. Sedan riksdagen bifallit det förslag i ämnet, som framlagts i propositionen, utfärdades kungörelse om ifrågavarande compensation den 10 juni 1938 (nr 309). Enligt kungörelsen skulle compensationen utgå retroaktivt från och med den 1 januari 1937 samt åtnjutas intill dess nytt löneavtal slutits med arbetaren eller den fackorganisation denne tillhörde.

Någon avveckling av ifrågavarande tillfälliga compensation för familjepensionsavdrag har emellertid hittills i allmänhet icke kommit till stånd. I stället ha i kollektiva löneavtal, som gälla för här ifrågavarande anställningshavare, upptagits uttryckliga stadganden om rätt för arbetarna att komma i åtnjutande av full compensation för familjepensionsavdragens belopp. Detta innebär, att staten direkt bestrider hela familjepensionskostnaden — även den andel däri, som i familjepensionsreglementet ålagts arbetarna — medan däremot på tjänstemannaområdet enligt sedan länge tillämpade principer kostnaden för familjepensionernas fasta del, förutom ett mindre, redan vid avdragsbeloppens fastställande frånräknat statsbidrag, täckes av de anställdas pensionsavdrag.

De sakkunniga.

De sakkunniga förorda, att nu utgående compensation för familjepensionsavdragen avvecklas. I vart fall bör icke den föreslagna höjningen av avdragen enligt de sakkunnigas mening föranleda höjning av kompensationsbeloppen. Här om anföres i betänkandet:

Enligt de sakkunnigas uppfattning kan det förhållande, som sålunda är rådande på förevarande område, icke betraktas såsom tillfredsställande. De sakkunniga dela departementschefens uppfattning därom att den förmån, som beretts arbetarna genom tillskapandet av en ordnad familjepensionsrätt, är av beskaffenhet att väl uppväga den ekonomiska belastning, som familjepensionsavdragen medföra. De avdrag, som i reglementet påläggas arbetarna, äro i jämförelse med det för personalen rådande inkomstläget icke av den storleksordning, att de ej rimligen kunna gäldas av de anställda. De sakkunniga anse därför, att någon compensation icke bör ifrågakomma för de höjningar i familjepensionsavdragen, vilka föranledas av den i sakkunnigförslaget innefattade förbättringen av familjepensionsförmånen för vissa grup-

per av anställningshavare. Tvärtom är det enligt de sakkunnigas mening önskvärt att, i enlighet med vad som förutsattes vid kompensationsfrågans behandling av statsmakterna, en avveckling av nuvarande kompensation kommer till stånd, varvid det emellertid kan vara skäligt att de arbetare, vilka redan kommit i åtnjutande av kompensationen, på lämpligt sätt skyddas från löneminskning. De sakkunniga vilja för sin del förutsätta, att här avhandlade fråga tages under övervägande vid kommande förhandlingar angående nya eller ändrade löneavtal.

De sakkunniga meddela, att vid överläggningarna med de utsedda arbetarrepresentanterna dessa ha — under hänvisning till att spørsmålet rörde en löneavtalsfråga, som icke i förevarande sammanhang kunde företagas till avgörande — för sin del avböjt att taga någon ställning till kompensationsfrågan i vidare mån än att de ej framställde erinran mot vad de sakkunniga anfört beträffande verkan av föreslagna höjningar i familjepensionsavdragen för vissa anställningshavare.

Yttranden.

De sakkunnigas förslag i denna fråga har uttryckligen tillstyrkts av *fångvårdsstyrelsen*, *arméförvaltningen*, *marinförvaltningen*, *flygförvaltningen* och *försvarsväsendets verkstadsnämnd*. *Fångvårdsstyrelsen* framhåller dock önskvärdheten av föreskrifter om huru länge kompensationen i fortsättningen må utgå och *flygförvaltningen* förordar införande i övergångsbestämmelserna av en föreskrift att vederbörande såsom förutsättning för det nya reglementets tillämplighet förklarar sig avstå från nuvarande kompensation.

I likhet med de sakkunniga anser jag — såsom också uttalades i propositionen nr 167 till 1938 års riksdag — att den nu utgående kompensationen för familjepensionsavdragen bör avvecklas, och liksom de sakkunniga förutsätter jag, att denna fråga tages under övervägande vid kommande avtalsförhandlingar. Att på sätt flygförvaltningen ifrågasatt göra rätten att övergå på de nya reglementena beroende på att vederbörande avstår från den nu utgående kompensationen kan jag icke tillstyrka.

*Departements-
chefen.*

Hemställan.

De av de sakkunniga utarbetade författningsförslagen ha på några punkter jämkats, bland annat i anslutning till detaljanmärkningar av statskontoret. Jämkningsarna äro av redaktionell natur. De sålunda överarbetade förslagen torde böra föreläggas riksdagen för godkännande.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de av mig förordade förslagen till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överens-

stämmelse med vad i det föregående anförts utfärda bestämmelser

om revision av gällande summariska grunder för pensionering av arbetarpersonal, som icke erhåller pensionsrätt enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare, samt

om verkställande av pensionsavdrag enligt gällande arbetarpensionsreglementen för tid under juni månad 1942, infallande efter utgången av den sista avlöningsperioden under månaden;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t

att förordna om utbyte av rätt till uppskjuten livränta enligt 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare mot förtidslivränta,

att, där med tjänstepension eller familjepension enligt de föreslagna reglementena sammanträffar dylik förmån enligt annan pensionsförfattning, medgiva undantag från de bestämmelser angående sammanträffande av förmåner, som må finnas meddelade i den andra pensionsförfattningen, samt

att utfärda de övergångsbestämmelser, vilka kunna visa sig erforderliga utöver de övergångsstadganden, som innefattas i de föreslagna tjänste- och familjepensionsreglementena;

dels ock medgiva, att i pensionsgrupp 2 placerad arbetare, som, utan att förändring av anställningen sker, i samband med översyn av gällande inplacering i pensionsgrupper nedflyttas till pensionsgrupp 1, personligen alltjämt må kvarstå i pensionsgrupp 2.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

V. Schwartz.